

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta humanitních studií

**Některé z definic partnerství mezi mužem a
ženou – očima české společnosti**

Bakalářská práce

Ivana Petlachová

Vedoucí práce: PhDr. Hana Havelková, Ph.D.

Praha 2007

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a souhlasím s jejím eventuálním zveřejněním v tištěné nebo elektronické podobě.

V Praze dne 14.9.2007

.....
podpis

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PhDr. Haně Havelkové, Ph.D. za to, že se ujala vedení mé práce, za její cenné rady a připomínky a také za její nakažlivý entuziasmus. Chtěla bych také poděkovat všem respondentkám a respondentům, kteří se zapojili do mého výzkumu. V neposlední řadě chci poděkovat paní Renatě Brožové, která mi zcela nezištně a velmi ochotně a hlavně rychle zapůjčila svůj laptop, když mi můj počítač v té nejnevhodnější době vypověděl svou službu.

Obsah

Poznámka autorky.....	1
1. Úvod.....	2
2. Teoretická část.....	3
2.1 Gender a společnost.....	3
2.2 Feminismus.....	3
2.3 Definice partnerství muže a ženy v literatuře.....	4
2.4 Definice rovnocenného partnerství dle P. Schwartzové.....	5
3. Empirická část.....	7
3.1 Metodologie.....	7
3.1.1 Výběr respondentů.....	7
3.1.2 Rozhovory.....	8
3.1.3 Metoda zakotvené teorie.....	8
3.1.4 Feministický výzkum a etika výzkumu.....	9
3.2 Kategorie.....	9
3.2.1 Partnerství jako přátelství a vztah bez hierarchie.....	9
3.2.2 Partnerství je souboj.....	12
3.2.3 Hledání dvojníka.....	14
3.2.4 Asymetrické partnerství – pohlaví a sex v hlavní roli.....	15
3.2.5 Partnerství jako harmonické rozvržení činnosti.....	19
3.2.6 Na vztahu se musí pracovat.....	20
3.2.7 Rodiče jako (negativní) vzor.....	22
3.2.8 Diskriminace žen na pracovním trhu.....	25
3.2.9 Já za to bojovat nebudu.....	28
3.2.10 Feminismus, feministky a jiní šovinisté.....	30
3.2.11 Nízká reflexivita.....	33
3.2.12 Rovnoprávnost? Mně se ten výraz nelíbí.....	37
3.2.13 Centrální kategorie: Pozvolná cesta rozumným směrem.....	39
4. Závěr.....	41
5. Seznam literatury.....	42
6. Přílohy.....	44

Poznámka autorky

Vycházím z citační normy Sociologického časopisu [Sociologický ústav AV ČR 2007], který užívá normu ISO 690.

Při přepisování cizích ženských jmen autorek jsem se řídila zásadou „nepřechylovat neznamena nesklouňovat“ popsanou H. Havelkovou v poznámce překladatelky v knize Feministická filosofie [Nagl-Dočekal 2007: 306]. V prvním pádu nechávám cizí ženská příjmení v jejich originální podobě a v dalších pádech je přechyluji.

Při citování používám kurzívu a úvozovky. Veškeré zásahy z mé strany do výroků respondentů/ek jsem uzavřela do hranatých závorek [iii]. Pokud respondent/ka nedokončil/a větu, používám tři tečky ..., pokud cituji z výroků respondenta/ky a vynechávám kus textu, který nepovažuji za relevantní, používám znak tři tečky uzavřené v závorce (...). Znak (S) znamená smích.

1. Úvod

Genderová témata mě přitahují od počátku mého studia na FHS UK a ještě déle - byla dokonce jedním z rozhodujících motivů začít studovat tuto školu. Téma partnerských vztahů mezi muži a ženami je pro mě také velmi aktuální a je mu věnováno mnoho knih, většinou se však jedná o příručky, návody z oblasti psychologie nebo psychoterapie. Proto jsem chtěla toto téma uchopit genderovou optikou.

V teoretické části se budu opírat především o knihu *Love between equals* od Pepper Schwartzové¹, která se na partnerské vztahy dívá právě z pozice feministické kritiky. Část této knihy jsem přeložila v rámci zkoušky skeletový překlad. V teoretické části se dále opírám o definice partnerství mezi mužem a ženou, které jsem našla v literatuře.

Cílem této práce je prozkoumat, jak dotázaní vnímají, definují a popisují své partnerské vztahy a celkové soužití mužů a žen ve společnosti. Šlo mi tedy o to, získat subjektivní definice partnerského vztahu, partnerství a soužití mužů a žen. Zajímalo mě, co dnes slovo partnerství znamená. Jaké významy prezentuje.

Vycházím z přístupu interpretativní sociologie, který lze shrnout takto: „*Svět, který nás obklopuje, je závislý na našem přístupu k němu. Lidé jsou aktivní bytosti, které při svých setkáváních navzájem vyjednávají podobu reality. Lidský svět je v tomto smyslu výtvorem těch, kdo v něm žijí.*“ [Keller 2002: 129-130].

Svým rozsahem je tato práce pouhou sondou. Pro důkladné zmapování problematiky by bylo zapotřebí mnohem rozsáhlejšího výzkumu s opakovaným dotazováním. Snažila jsem o různorodost vzorku, nečiním si však nároky na jeho reprezentativnost.

¹Schwartz, Pepper. 1995. *Love between equals: how peer marriage really works*. New York: The Free Press.

2. Teoretická část

Těžištěm této práce je její empirická část. V její teoretické části proto jen velmi stručně uvedu a popíši základní pojmy, které se k práci na genderové téma obecně vztahují. Dále se budu věnovat definicím partnerství mezi mužem a ženou, které jsem našla v literatuře a nakonec předložím koncepci rovnocenného partnerství mezi mužem a ženou podle P. Schwartzové.

2.1 Gender a společnost

Gender je jeden z nejzákladnějších organizujících a rozlišujících principů společnosti. Zatímco pohlaví, mužské či ženské², je biologická danost, gender je sociálně konstruován, a to právě na základě biologického pohlaví. Pojmem gender se označují společensky utvářené postoje a modely chování [Curran, Renzetti 2003: 527]. V naší společnosti se rozlišují gendery dva, mužský a ženský. Na základě toho, považují-li ostatní členové společnosti jedince za muže či ženu, se k němu určitým způsobem chovají (jako k muži nebo jako k ženě) a očekávají, že i tento jedinec se bude chovat určitým způsobem (mužsky či žensky). Předpoklady, které se vztahují k jednotlivým genderům lidé obecně přijímají jako platné a správné, neuvažují o nich, nepochybují, považují je za „přirozené“.

2.2 Feminismus

Odpovědět na otázku, co je feminismus, není jednoduché. V internetovém slovníku cizích slov³ nalezneme pod pojmem feminismus tyto definice: „1. hnutí za rovnoprávnost a zvýšení vlivu žen; 2. chování a projevy charakteristické pro ženské pohlaví; 3. projev pohlavního zvratu u samců v typ samičí.“ Cviková feminismus definuje mimo jiné jako „Prosazování občanských a lidských práv žen.“ [Cviková 2005: 396]. Uvádí také, že „je přesnější hovořit o *feminismech*, protože neexistuje jeden společný úhel pohledu, ale pluralita feminismů, tj. vnitřní rozmanitost různých koncepcí, přístupů, směrů a hnutí.“ K rozčlenění feminismu do mnoha proudů došlo v průběhu osmdesátých a devadesátých let dvacátého století. Existuje tak feminismus radikální, liberální, socialistický, psychoanalytický, ekofeminismus, atd. [Oates-Indruchová 1998: 11].

² O tom, že ani pohlaví není jednoznačně určitelná kategorie, více píše Fafejta [Fafejta 2004].

³ <http://www.slovník-cizich-slov.cz/index.php?action=vyhledavani&text=feminismus>.

2.3 Definice partnerství muže a ženy v literatuře

Intimita versus osobní autonomie

Plaňava [1998] definuje partnerský vztah (konkrétně se zde jedná o manželský vztah) jako neustálý proces vyvažování mezi vzájemnou intimitou mezi partnery a osobní autonomií každého z partnerů. Tento proces je „*plný napětí, možných střetů; a nikdy není hotový jednou provždy, je třeba jej znovu utvářet, naplňovat.*“ [1998: 63] Soužití v partnerském vztahu přirovnává k živému organismu, který se rodí, vyvíjí a zaniká.

Partnerství jako uznání jinakosti

Poněšický [2004] se dívá na partnerský vztah muže a ženy z pohledu různých, přesněji **opačných** očekávání – muže od ženy a ženy od muže. Vztah mezi mužem a ženou má být vztahem **dvou samostatných sebevědomých bytostí** a vztahem dobrovolným, což s sebou nese nutnost na vztahu neustále pracovat. Vztah je „*jakési bytí na cestě, stálé potýkání se s ambivalentními city a nejistotou, s nikdy ne zcela uchopitelným světem druhého, s vědomím, že mi koneckonců ani můj partner zcela nerozumí, zcela se do mne, odlišného člověka, necítí.*“ [2004: 127] Nutno podotknout, že onou odlišností je míněno odlišné pohlaví. Poněšický dodává, že: „*V manželství jde i o poznání druhého pohlaví a o toleranci mezi muži a ženami.*“ [2004: 128].

Jednota a nerozlučitelnost

Dle Furgera [2003] je partnerský vztah muže a ženy pohlavně podmíněný, pevný a výlučný. Má být založen a výlučnosti a věrnosti. Dochází-li v poslední době k emancipaci obou partnerů, nemá tato znamenat „*rovnostářství nebo konkurenci, nýbrž vzájemnou úctu a doplnění.*“ [2003: 59].

„*Partnerstvím se sice míní i vzájemná závislost, ale rovněž vzájemné respektování a odpovědnost za prospěch a dobro celku (míněno rodiny), z nichž teprve může být zajištěno také dobro jednotlivce.*“ [2003: 123]. Na zřetel má být v partnerství muže a ženy brána rozdílnost, nikoli však podřízenost; opravdové partnerství má pěstovat „*rovnost v rozdílnosti*“ [2003: 122].

Rovni ve své neúplnosti

Hellinger tvrdí, že „nerozlučitelný svazek mezi partnery vzniká v důsledku jejich sexuálního spojení.“ [2003: 44]. Vztah, ve kterém si partneři navzájem dávají vše, co potřebují, považuje za pouhý romantický ideál lásky [2003: 52]. Domnívá se totiž, že muž i žena si mají zachovat vlastní neúplnost, a to tak, aby muž v sobě nerozvíjel ženské vlastnosti, nýbrž dovolil své partnerce, aby mu je nabídla jako dar, a obráceně: „Když muž i žena chtějí a potřebují to, co má ten druhý, a když mají to, co druhý potřebuje a chce, pak jsou **si rovni ve své neúplnosti** – a ve své schopnosti dávat. Když oba uznávají svou neúplnost a nezříkají se svých přirozených potřeb, jejich potřeby se vzájemně doplňují a jejich dávání a přijímání posiluje jejich vztah.“ [2003: 47]

2.4 Definice rovnocenného partnerství dle P. Schwartzové

Rovnocenný partnerský vztah je dle Schwartzové takový, který oba partneři **vnímají jako spravedlivý** a který oběma partnerům přináší **oporu**. Schwartz Hovoří o **překonání genderové tradičního rozdělení rolí**, o vztahu založeném na principu rovnosti ve smyslu **rovnosti ve vztahu** (každý dává úměrně tomu, co dostává) a rovnosti ve smyslu **společenské rovnoprávnosti** (oba partneři mají rovný status a nesou stejnou míru emocionální a ekonomické zodpovědnosti a za péči o domácnost) [1995: 1-2]. Klíčem k rovnocennému partnerství není dělit vše přesně napůl, nýbrž **společné rozhodování, společná zodpovědnost a spravedlivá dělba domácích prací**.

Rovnocenným manželstvím⁴ autorka nazývá manželství dvou rovných partnerů, ve kterém se snoubí láska s prací. Výsledkem je hluboký intimní vztah, vzájemný respekt a **intenzivní přátelství** mezi partnery.

Schwartz ve své studii porovnává rovnocenná partnerství s páry, které vyznávají **tradiční model soužití**-tedy „ (...)s těmi, kteří dělí mužské a ženské role na dvě odlišné oblasti vlivu a zodpovědnosti a kteří dávají konečnou autoritu manželovi.“ [1995: 2] Tyto tradiční páry tedy zachovávají tradiční hierarchii mezi mužem a ženou.

Další skupinou, vůči které Schwartz rovnocenné partnery vymezuje, jsou tzv. **téměř rovnocenní partneři**⁵. Rovnocenné partnerství je pro tyto páry ideálem, nevědí však, jak jej uskutečnit. Často jsou tato partnerství vychýlena směrem k ženě větší angažovanosti v péči o dítě a domácnost a mužově právu mít konečné slovo. Tomuto typu odpovídá, dle názoru autorky, většina partnerství západního světa.

⁴ V originále “peer marriage”.

⁵ V originále “near peers”.

3. Empirická část

Tato práce vychází z feministického paradigmatu. Analýza empirických dat byla provedena kvalitativní metodou zakotvené teorie.

Nebylo mým cílem analyzovat názory respondentů podle jejich pohlaví, nicméně se domnívám, že je relevantní znát pohlaví respondenta, proto jsem k číslu respondentů přidala písmeno M (1M-8M) a k číslu respondentek písmeno Ž (1Ž-8Ž).

3.1 Metodologie

3.1.1 Výběr respondentů

Snažila jsem se vybrat co nejpestřejší vzorek respondentů a respondentek. Tvoří jej osm žen a osm mužů, ve věku od 24 do 62 let. Nejvyšší dosažené vzdělání dotazovaných se pohybuje v rozsahu od získaného výučního listu po vysokoškolský diplom. Jsou zde zastoupeny čtyři manželské páry a dva páry, v nichž partneři nejsou sezdáni, ale žijí spolu. Nebylo záměrem mé práce zkoumat konkrétní partnerské vztahy ani jejich fungování, nýbrž názory jednotlivců, jejich subjektivní definice partnerství. Získat rozhovor od obou partnerů páru nebylo tedy podmínkou, ale tuto možnost jsem, pokud se naskytla, vždy uvítala. Při hledání respondentů/ek jsem využila svého sociálního kapitálu – oslovovala jsem své známé a známé svých známých. Získala jsem celkem 15 rozhovorů. Rozhovory jsem uskutečnila s každým respondentem/kou zvlášť (jejich partner/partnerka nebyl/a u rozhovoru přítomen/na), a to po vzájemné domluvě v jejich domově. Jedinou výjimku tvoří respondentka (2Ž), kterou doprovázel její manžel. Rozhovor s ní se uskutečnil u mě na koleji za přítomnosti jejího manžela (2M), který ke konci rozhovoru přispěl několika větami k tématu, jež jsem nechtěla opomenout. Samostatný rozhovor však poskytnout odmítl.⁶

Původně jsem se chtěla zaměřit výlučně na definici heterosexuálního partnerství, tedy mezi mužem a ženou, v průběhu výzkumu mě však napadlo, že bych mohla svůj vzorek rozšířit i o homosexuální názor na partnerství. Jeden z respondentů je tedy homosexuálně orientovaný.

⁶ Odtud 16 respondentů, ale jen 15 rozhovorů.

3.1.2 Rozhovory

Dotazování probíhalo jednorázově, na základě polostrukturovaného dotazníku⁷. Otázky jsem pro svou lepší orientaci seřadila do tří okruhů. Mimo otázky, týkající se partnerského vztahu mezi mužem a ženou, jsem zařadila i baterii otázek, která tematizovala postavení mužů a žen ve veřejné sféře, což se později ukázalo jako velmi přínosné. Domnívám se totiž, že soukromá sféra nelze oddělit od sféry veřejné, že tyto dvě sféry nestojí proti sobě, nýbrž že se vzájemně prolínají a ovlivňují.

Při samotných rozhovorech jsem však na daném pořadí otázek netrvala a flexibilně reagovala na témata, která do rozhovoru vnášeli/y respondenti/ky. Otázky z připraveného seznamu sloužily spíše pro vstup do tématu. Snažila jsem se poskytnout dotazovaným co největší prostor pro vlastní vyjádření, pro spontánní tok myšlenek a asociací. Pokud se však příliš vzdalovali od obsahového zaměření rozhovoru, usměrňovala jsem je doplňujícími otázkami. Jednalo se o tzv. otevřené otázky. Ptala jsem se na názory, představy. Otázky jsem formulovala např. takto: „Co si myslíte o...?“ nebo „Co si představujete pod pojmem...?“.

Snažila jsem se vyhnout návodným otázkám a dávala jsem si pozor, abych respondentům/kám nepodsouvala určitý postoj.

První část rozhovorů se uskutečnila na jaře a v létě roku 2006, druhá a větší část během jara tohoto roku. Délka rozhovorů se pohybovala od 30 do 90 minut. Průměrný rozhovor trval asi 50 minut. Rozhovory jsem průběžně přepisovala⁸ a analyzovala.

3.1.3 Metoda zakotvené teorie

Výzkumnou, a tedy stěžejní část práce jsem zpracovala kvalitativně. Metodu zakotvené teorie [Strauss, Corbin 1999] jsem si vybrala pro její systematickosti a především proto, že ji považuji za vhodný nástroj k analýze získaných dat a následnému porozumění mnou zkoumané oblasti. Analýze dat, která zahrnovala vzájemně se prolínající otevřené, axiální a selektivní kódování, završené tvorbou centrální kategorie, jsem věnovala nejméně tolik času, jako samotnému sběru dat a přepisu rozhovorů. Nad analýzou rozhovorů jsem strávila tolik času, že je víceméně znám z paměti.

⁷ Viz příloha č. I.

⁸ Více než 160 normostran textu.

3.1.4 Feministický výzkum a etika výzkumu

Při získávání empirických dat jsem postupovala dle zásad feministického výzkumu. Vycházela jsem z předpokladu, že respondent/ka je subjektem, nikoli objektem badatelského zájmu. Snažila jsem se navodit rovnocenný tzv. subjekto-subjektový vztah mezi mnou-badatelkou a respondentem/kou, namísto subjekto-objektového paradigmatu [Kiczková et al. 2006: 20-23].

Feministická sociologie nepopírá subjektivismus výzkumu. Feministické sociologické bádání má svůj objektivní i subjektivní rozměr. Vychází z toho, že žádné zkoumání nemůže být zcela nezaujaté a hodnotově neutrální [Curran, Renzetti 2003: 33]. Jsem si vědoma toho, že jsem nezaujímala postavení neutrální pozorovatelky, nýbrž že jsem svou vlastní zkušeností, očekáváními a vnímavostí, která je ovlivněna teoretickými znalostmi z oboru gender studies, výzkum ovlivnila.

Respondenty/ky jsem upozornila na to, že neexistuje „špatná“ nebo „správná“ odpověď, že důležitá je ta jejich. V průběhu celého rozhovoru mi i dotazovaní mohli klást otázky, které se týkaly probíraného tématu, celého výzkumu, ale i osobní dotazy. Upozornila jsem je na jejich právo neodpovědět na dotaz bez udání důvodu.

V průběhu dotazování jsem dodržovala etická pravidla výzkumu. Respondenty/ky jsem pravdivě informovala o účelu a průběhu výzkumu, o tom, že budu jejich rozhovor nahrávat a přepisovat, a u všech jsem získala jejich souhlas. Dodržela jsem pravidlo anonymity.

3.2 Kategorie

3.2.1 Partnerství jako přátelství a vztah bez hierarchie

Mezi různými koncepty partnerského vztahu se několikrát objevilo porovnání partnerství s přátelstvím nebo dokonce přímá definice partnerství jako přátelství. Do této kategorie lze podle mého názoru zařadit i takové definice vztahu, které v sobě obsahovaly slova: tým, opora, spolehnutí, velká důvěra a vzájemná pomoc.

*„[Jaký je podle vás ideální vztah mezi partnery/manželi? – otázka autorky] Já si myslím, že asi **přátelství**, ne? To znamená, že si s tím člověkem rozumíte, můžete být spolu, pořád se nehádáte (...)Není to takové kamarádství jako mezi mužem a mužem, jsou to podobné symptomy, můžete se jeden na druhého spolehnout, to mezi přáteli taky můžete. Je fakt, že před přáteli se člověk přece*

*jenom tak neuvolní – tak, jako před partnerem – nebo neřekne mu tolik věcí. Jsou prostě věci, které o mně ví jenom moje žena. Podle mě je to takové **silnější přátelství**, tak bych to nazval.“ (1M)*

Definici partnerství jako *silnějšího přátelství* lze interpretovat tak, že si respondent partnerského vztahu cení více než vztahu se svými kamarády: je pro něj intimnější (*uvolnit se; věci, které o mně ví jenom moje žena*), na svou partnerku se také může více spolehnout než na své kamarády.

Možná zde však pojem *přátelství* hraje jen pomocnou roli. Dalo by se říci, že jej respondent použil proto, že neměl po ruce žádný jiný, třeba i více odpovídající pojem. Vypomohl si tedy tím, že si vypůjčil slovo *přátelství* a spojil jej s adjektivem *silnější*, čímž poukazuje na vyšší intenzitu vztahu. V tomto případě zde koncept přátelství může hrát jen zástupnou, a pro nás trochu matoucí roli. Důležitější než *přátelství* zdá se totiž být právě ona **intenzita vztahu, intimita a důvěra** (*spolehnout se*) a **také vzájemnost** (*jeden na druhého se spolehnout*).

Bez povšimnutí nemohu nechat ani slovo *symptomy*. Slovník cizích slov [Kraus, Petráčková et al. 1995: 724] definuje symptom jako: „*Příznak něčeho: symptomy strachu, nebezpečí, nepřátelství⁹; patrná známka nemoci, příznak: objektivní, subjektivní; příznak nebo projev choroby, popř. poškození na rostlině.*” Toto slovo má tedy jasně negativní konotace. Sousedství *symptomy kamarádství* je vlastně rozporné. Je otázka proč respondent volil zrovna tento pojem. Nemyslím si však (dle kontextu), že by tak učinil z toho důvodu, že považuje kamarádství za negativní jev.

Schwartz rozlišuje mezi příležitostným přátelstvím a hlubokým přátelstvím. **Hluboké přátelství**, na kterém rovnocenné partnerství muže a ženy stojí, vyžaduje oddanost a důvěru a vyznačuje se trvalostí. „*Hluboké přátelství se týká dvou lidí, kteří se vzájemně velmi dobře znají, komunikují spolu bez zábran, chovají se k sobě férově a vzájemně si dávají a berou.*“ [1995: 28]. Schwartz také upozorňuje na to, jak je lákavé a zrádné ustavit v partnerském vztahu mezi mužem a ženou hierarchii a na tendenci partnerů špetku nerovnosti promíjet, protože se jim nezdá, že by hluboké přátelství nějak ohrožovala. Podle Schwartzové však i lehce nadřazené postavení jednoho z partnerů hrozbou je. Ona hrozba se stane zřetelnou, použijeme-li ne-milostného přátelství jako měřítko: „*Zdá se být jasné, že žádné přátelství, v němž jedna osoba má vždy (nebo jenom častěji) poslední slovo, nemůže být moc dlouho uspokojivé. Přátelství vyžaduje, aby rozvrhování činnosti či proces rozhodování neměl trvale pod kontrolou ani jeden z partnerů. Ačkoli některé hierarchické*

⁹ Zvýraznila I.P.

vztahy jsou nesmírně prospěšné (učitel a žák, vůdce a skupina, psychiatr a pacient), mají s partnerstvím jen málo společného¹⁰. Mohou být vřelé a intenzivní – dokonce hluboké, ale dokud se nestanou recipročním vztahem, nejsou hlubokým přátelstvím. [1995: 46]

Schwartz svůj koncept rovnocenného partnerství mezi mužem a ženou staví na dvou pilířích, které se vzájemně podmiňují: na hlubokém přátelství a absenci jakékoli hierarchie ve vztahu. Ve shodě s pojetím Schwartzové zdá se být respondentka 6Ž. Za ideální považuje takový partnerský vztah, který je založen na důvěře a přátelství. Z takového vztahu vylučuje jakoukoli hierarchii. Přeje si sobě rovného partnera, který má podobné názory a zájmy:

*„Já jsem v podstatě hledala člověka, se kterým bych si rozuměla, se kterým bych si měla co říct, kterej by se nade mnou samozřejmě nějak nepovyšoval, nedával by mi najevo, že je něco víc, prostě, ochotnej mně pomáhat. Takovej normální člověk...Já jsem, nevím, jak bych to řekla – považuju se za úplně obyčejnýho človíčka, taky se nesnažím dělat ze sebe něco víc a to samý jsem hledala k sobě. Prostě člověka, se kterým si rozumím, se kterým si mám co říct a máme i podobný koničky, si myslím teda, podobný zájmy. (...)Já si myslím, že ten náš vztah je založenej na **důvěře, přátelství**. (...) Partneři by měli být na **stejný úrovni**, aby jeden nerozdával úkoly... “(6Ž)*

Za hodný povšimnutí zde považuji právě výskyt pojmů:1) *důvěra, přátelství (=důvěrné přátelství)*; 2) *stejná úroveň, nepovyšovat se, nerozdávat úkoly (=žádná hierarchie)*; 3) *podobné zájmy, to samé (=podobnost, stejnost)*. V partnerském vztahu mají být podle respondentky zastoupeny všechny tři skupiny. Z toho usuzuji, že partnerský vztah pro ni znamená důvěrný přátelský vztah založený na rovnocennosti a podobnosti partnerů. Toto pojetí, jež je ve shodě s koncepcí Schwartzové, bude později velmi zajímavé porovnat s ostatními odlišnými definicemi partnerského vztahu např. s kategorií Asymetrické partnerství – pohlaví a sex v hlavní roli (viz níže).

Pojmy hierarchie a přátelství jsem záměrně začlenila do jedné kategorie, neboť z výpovědí respondentů/ek a z literatury vyplynulo, že spolu tyto dva pojmy souvisí a společně se k partnerství vztahují. V prvním případě (1M) byl partnerský vztah k přátelství přirovnán, a posléze mu byl dokonce nadřazen. V druhém případě (6Ž) je přátelství

¹⁰ Zvýraznila I.P.

synonymem důvěrného nehierarchického partnerského vztahu, což je ve shodě s koncepcí Schwartzové.

3.2.2 Partnerství je souboj

Tuto kategorii jsem nazvala podle slov respondenta 6M. Na otázku, jak by charakterizoval vlastní vztah, odpověděl takto:

*„První, co mě napadlo, je **souboj**. Já netvrdím, že je to úplně to přesný slovo, ale prostě je to to první, co mě napadlo. (...)V každém případě ten souboj je na úrovni toho, že každý se snaží z toho druhého urvat něco pro sebe. Prostě se snažím v rámci toho souboje **předělat** [partnerku] k obrazu svému, ale to asi dělá každý. Ona se mi **samozřejmě brání**. A naopak, ona se snaží předělat mě, i když možná z její strany to není zas tak výrazné. Takhle, to, co jí vyhovuje a to, co se jí líbí, strašně ráda pro mě udělá. Ale tam kde by měla ztratit svou pozici, tam se drží zuby nehty. No a zase na druhou stranu já si myslím, že jsem strašně měkkej. Takže v rámci toho našeho souboje, cokoliv [partnerka] potřebuje, tak já jí vždy vyhovím. Čili myslím si, že jsme v trošku **nevyrovnaný pozici**. Ale to je podle mě v každém vztahu.“ (6M)*

Soubojem respondent míní vzájemnou snahu obou partnerů předělat toho druhého k obrazu svému, přiblížit jej ke svému ideálu. Této snaze se partner/ka *samozřejmě* brání. Slovo „samozřejmě“ naznačuje, že respondent neočekává, že by partnerka měla jeho snaze automaticky podlehnout. Respondent nejspíš ani neočekává, že partnerku skutečně „předělá“, možná mu naopak imponuje, že partnerka zůstává „svá“ i přes jeho nátlak. Jako důležitější se zde jeví vzájemná snaha o změnu toho druhého, tedy jakýsi způsob partnerské interakce, která je vlastní podstatou vztahu, než samotný výsledek – uskutečněná změna partnera. Podlehnutí partnera nátlaku z druhé strany není naopak ani žádoucí. Bere totiž druhému radost z malých vítězství, z drobných vybojovaných ústupků z partnerčiny/partnerovy strany. Podstatou partnerského vztahu je tedy klást si vzájemně dostatečný odpor, vzájemně si tak uvědomovat a možná i dokazovat vlastní autonomii, cítit, že druhý je pro mě rovnocenným soupeřem, a tedy i partnerem. Stejně tak jako ve sportu, kdy největší požitek ze hry a zápasu nastává, když jsou oba soupeři srovnatelně silní.

Avšak několika posledními větami respondent naznačuje, že to, co doposud řekl, je pouhý teoretický náhled partnerského vztahu. Skutečnost je mírně odlišná a nikoli ideální. Respondent přiznává, že on ve vztahu ustupuje víc než jeho partnerka. Nebo spíš takto svou pozici **vnímá**, což

je důležitější než to, jaká je „objektivní skutečnost“. Hovoří o *nevyrovnané pozici*, ale nezdá se, že by se tím nějak zvlášť trápil, vždyť takto *je to v každém vztahu*. Nezodpovězenou otázkou zůstává, do jaké míry je tento respondentův postoj, opravdovým přesvědčením, či jestli není výrazem smíření se situací, kterou by rád změnil, ale není toho schopen, tedy racionalizací.

S kategorií souboje korespondují dle mého názoru i výroky respondenta 4M:

*„Rovnocenné partnerství může být třeba mezi lidmi, kteří spolu jenom žijou na pokoji. My jsme to tady pořád řešili s[te spolubydlícím] ...oba jsme se **snažili o dominanci**, která mu víc vyhovuje a pořád jsme tady spolu **zápasili**, ale bylo tam plno momentů, kdy jsme si neuvěřitelně rozuměli, kdy jsme cítili, že ten druhý dýchá stejně.“ (4M)*

Respondent zde hovoří o rovnocenném partnerství obecně, konkrétně o vztahu dvou spolubydlících, nikoli o milostném partnerském vztahu. Slovo *zápasit*, které se v tomto výroku objevilo, je obměnou slova *souboj*, nese ale spíše negativní význam. Oba spolubydlící chtěli mít převahu nad tím druhým, a proto docházelo ke **konfliktům** – což je zde ten pravý význam slova *zápasit*. Mimo těchto konfliktních situací, přicházely i opačné chvíle, kdy si oba spolubydlící velmi rozuměli, kdy cítili soulad, shodu, kdy *dýchali stejně*.

Další respondentův výrok se už týká milostného partnerského vztahu:

*„Já sem měl vždycky štěstí, že mě ty moje lásky nijak zvlášť neponižovaly. Ponižovaly mě, ale...nemyslím si, že jsou všechny o rovnoprávnosti. Každou chvíli se to **převažuje**, taky nevím, kdo ve vztahu babičky a dědy nosil kalhoty, taky nevím, kdo je u mých rodičů dominantnější. Vím, že jsem se otce mnohem víc bál, jeho trestů, matky jsem se tolik nebál, aleúplná rovnoprávnost je prostě sterilní. **Tam se ty síly musí střídat.**“ (4M)*

Respondent 4M jakoby doplňoval myšlenku o *nevyrovnaných pozicích* ve vztahu, kterou vyslovil už dříve zmíněný respondent 6M. Zatímco z výroku respondenta 6M vyplývá, že nevyrovnaná pozice partnerů je stabilní – jeden z partnerů má provždy navrch a druhý je „měkčí“ a více ustupuje, respondent 4M se naopak domnívá, že *každou chvíli* dochází k *převažování*. Zkratka: *tam se ty síly se musí střídat*, tzn. pozice partnerů nejsou pevně dané, právě naopak. Slovo *síly* evokuje opět představu souboje nebo zápasu. Svou myšlenku respondent 4M dovysvětluje následujícími:

„*My homosexuálové nemáme tyhleto role, jako že někdo je submisivní, že dělá ženskou roli nebo...ale víceméně je to na těch lidech i trochu vidět, ale...Já jsem **zažil oboje** a vím, že oboje má něco nádhernýho. A to třeba většina heterosexuálů asi nezažije, ale přesto třeba znám plno heterosexuálů, který říkají že jsou...a opravdu vědomě to říkají: Já sem pod pantoflem, se mnou kraluje ona.*“ (4M)

Střídáním sil tedy respondent nejspíš myslí situaci, kdy v partnerství jednou dominuje jeden, podruhé onen, ani jeden z partnerů nemá stabilně dominantní či submisivní pozici.

Respondent kladně vnímá skutečnost, že měl možnost zažít obě pozice, což přičítá své homosexuální identitě. Submisivitu stereotypně spojuje s ženskou rolí. Heterosexuálové jsou o tuto možnost *zažít si oboje ochuzeni*, u nich jsou dle respondenta role jasně dané: submisivní role připadá ženě, dominantní role muži. Přesto se respondent setkal i s heterosexuálními páry, kdy je tomu ve vztahu naopak, to jsou však podle jeho názoru jen výjimky.

Tato kategorie shrnuje výroky respondentů, které v sobě explicitně či implicitně obsahují myšlenku partnerství jako souboje či zápasu. Zařazením několika úryvků a jejich interpretací jsem se snažila předvést škálu významů, které jsem v promluvě respondentů objevila. Jednalo se především o uchopení variability na škále *stabilita – proměnlivost*.

3.2.3 Hledání dvojníka

Zajímavou metaforickou definici partnerství podal respondent 4M. Partneři jsou podle jeho vyjádření dva různé díly, které by do sebe měly přesně zapadat. V partnerství nejspíš dochází i k určitému prolínání (*partner je část mě*):

„*[Když říkáš partnerství, co tím myslíš? – otázka autorky] Nevím, jako etymologicky? Na to je ta stará metafora: jsou dvě části, partes, které do sebe zapadají. Když u sebe nevydrží – když to do sebe nezapadá nebo když je to špatně slepený, tak se to rozpadne.*

*(...) No asi je to to parteré, jako že je to **část mě**. Moje poslední láska byla o tom: už nic neříkej, zase se dozvíme, že to mám **stejně** jako ty.*“ (4M)

Partneři jsou dva díly, které jeden bez druhého nejsou úplní. Úplnosti dosáhnou až po vzájemném spojení – takto by se mohla interpretovat první část respondentovy myšlenky. Respondent však patrně nemá na mysli tradičně chápané komplementární partnerství (viz kapitola

2.3, Rovni ve své neúplnosti) – usuzují tak jednak ze skutečnosti, že respondent je homosexuál – hovoří tedy o partnerském vztahu muže s mužem – a za druhé se v jeho popisu partnerství objevuje slovo *stejnost*, které je s definicí partnerství jako vzájemného doplňování v jinakosti v přímém rozporu.

Respondent si dále při popisu milostného partnerského vztahu pomáhá metaforou dvojníka, kde se slovo *stejnost* a podobnost vyskytuje hned několikrát:

*„Pak se ještě říká, že hledáš dvojníka. To je taky zvláštní metafora, protože to vždycky jdu někde po městě a říkám si: kde jen žije ta spřízněná duše, která cítí, myslí **stejně** jako já ?(...) Nejlepší je, když poznám, že ten člověk v některých momentech reaguje **podobně** jako já, dvojnícky, jako že něco prožíváme **stejně**.“ (4M)*

Respondent tedy sice hledá svou druhou polovinu, jak se lidově říká¹¹, ale spíše dvojníka, bližence, který se mu podobá, který je v lecčem stejný jako on, tedy nikoli svůj protiklad, jinou neúplnou bytost, se kterou by si byl roven ve své neúplnosti. Oba partneři úplní už jsou. Partneři mají být samostatní dospělí lidé (zde se respondent částečně shoduje s definicí Poněšického, viz kapitola 2,3) :

*„S některými lidmi nemůžeš být partner. Musíš jim prostě jen poroučet, protože to jinak nejde. Ale já mám ten **ideál dvou kongeniálních bytostí, autonomních bytostí** – prostě samostatní lidé, musí být dospělí, fakt dospělí. Můžou dělat kraviny, ale musí vědět, že je dělají.“ (4M)*

Kategorie uchopuje definici milostného partnerského vztahu na základě zdůraznění podobnosti obou partnerů. Jedná se zde především o podobnost povah, názorů, emočního prožívání. Předpokladem vztahu je zralost a samostatnost obou partnerů. Tato kategorie je v ostrém rozporu s tradičně chápaným komplementárním partnerstvím muže a ženy.

3.2.4 Asymetrické partnerství – pohlaví a sex v hlavní roli

Tuto kategorii charakterizuje nejlépe výrok respondenta 5M:

„V partnerském vztahu je ten druhý především můj sexuální objekt.“ (5M)

¹¹ A to nejenom v češtině, např. ve španělštině existuje výraz *buscar a su media naranja* (doslova: hledá svou druhou polovinu pomeranče).

Respondent dále dodává:

„Ono to není jenom o tom souložení. Ono to souložení vytváří ...vytváří...prostě dává chuť celému tomu vztahu, i když spolu zrovna ne[souloží], i když jsou spolu v kuchyni anebo na výletě nebo tak. Tak prostě pokud jsou si navzájem sexuálními partnery, tak je mezi nimi nějaké to citové prostředí, a když nejsou sexuálními partnery, tak je jiné, chladnější a studenější.“ (5M)

Respondentova výpověď se v této části nápadně shoduje s Hellingerovou definicí nerozlučitelného svazku mezi partnery (viz kapitola 2.3).

Svoji ideální partnerku respondent dále popisuje takto:

*„No především by to měla být ženská (S). No a to s tím souvisí: měla by mě přitahovat, měla by mě mít ráda a měla by ke mně **vzhlížet**, což neznámá, že nemusí mít vlastní názor. [Vzhlížet? Proč?-otázka autorky] Protože je mi to příjemné. [A platí to i naopak, že ty bys měl vzhlížet k ní?-otázka autorky] Ne, já k ní nemusím vzhlížet, já k ní...V tom případě, kdy bude ona vzhlížet ke mně, bude mě přitahovat a nebudou mezi námi jaksi velké problémy vznikající ze společného soužití, tak já k ní budu něžný, pozorný a budu ji ochraňovat.“(5M)*

Partnerka by měla být žena. Respondent zde uvádí nejen definici své ideální partnerky, ale vlastně i definici ženy. Za ženu považuje bytost, která je přitažlivá, schopná lásky a obdivu k muži. Tyto vlastnosti ženy ji nepředurčují k tomu, aby neměla vlastní názor, ale skutečnost, jestli vlastní názor žena má či nemá, je zde jaksi druhotné – důležitý je vztah k muži.

Ideální partnerský vztah má být založen na obdivu, a to **jednostranném** obdivu (*vzhlížení*) ženy k muži. To, co činí ženu pro respondenta přitažlivou, není její ženské pohlaví – sexuální přitažlivost druhého pohlaví, ale právě schopnost vzhlížet k muži, dávat mu najevo svůj obdiv. Až tato schopnost či vlastnost ženy dělá ženu ženou, tj. přitažlivou ženou.

Pokud budou splněny respondentovy podmínky, které jsou zde zmíněny na prvním místě, bude respondent přispívat do vztahu tím, že bude něžný, pozorný a bude svou partnerku ochraňovat. Respondent tedy nejspíše předpokládá, že pro partnerku bude to, co nabízí na oplátku, přitažlivé. Očekávání partnera od partnerky a partnerky od partnera jsou velmi odlišná, vzájemně se doplňují, a především se vzájemně předpokládají. Partnerský vztah muže a ženy není dle slov respondenta symetrický. Ona **asymetrie** vyplývá z odlišností mezi mužem a ženou.

(...) *Jak už vyplývá možná ze všech předchozích vyjádření, tak si nemyslím, že by vztah mezi mužem a ženou byl symetrický. **Není prostě souměrný.** Muž a žena jsou **rozdílní**, a z toho vyplývá i rozdílnost jak pocitů, prostě rozdílnost ve všem, od orgasmu, přes způsob uvažování, způsob citění.*

Respondent zdůrazňuje odlišnost mezi partnery, která vyplývá z podstaty muže a ženy, vůbec nehovoří o tom, co mají partner a partnerka společného.

Vraťme se ještě k pojmu *vzhlízet* – ten v sobě obsahuje předpoklad **hierarchického** vztahu. Vzhlízet může člověk k někomu, kdo stojí nad ním, kdo jej převyšuje. V respondentově pojetí však skutečnost, že je partnerka submisivní, nestojí na stejné úrovni jako partner, nýbrž pod ním, neznamená dle jeho slov její méněcennost. Z následujícího výroku je zřejmé, že respondent uvažuje o muži a ženě v partnerském vztahu jako o rozdílných, ale stejně hodnotných bytostech.

*„Jestli partnerský vztah má být rovnoprávný, to je otázka toho, co si představujeme pod pojmem rovnoprávnost. Pokud rovnoprávnost znamená stejnost, tak [partnerský vztah] není rovnoprávný. Pokud rovnoprávnost znamená něco jiného než stejnost, ale nevím co teda, tak partnerský vztah může být brán...má být rovnoprávný, pokud ta rovnoprávnost neznamená stejnost, protože nejsou si stejní (...) Pokud **rovný** znamená **různý, ale stejnohodnotný**, tak to pak ano.“ (5M)*

Dle respondenta nemají žena a muž ve vztahu stejnou pozici, jsou různí, což je dáno jejich biologii; žena má v ideálním případě k muži vzhlízet, tzn. nestojí na stejné úrovni jako muž, stojí pod ním, přesto mají žena i muž stejnou hodnotu.

Jednotlivé výroky respondenta si protirečí. Jak může někdo, kdo se nachází pod úrovní někoho jiného mít stejnou hodnotu? Zdá se mi, že se respondent ve snaze mluvit korektně chytil do pastí vlastních slov. Trvá na *rozdílnosti* muže a ženy, a přitom nechce nadobro odmítnout ani pojem *rovnoprávnost*, který mu však zřejmě příliš „nesedí“. Rovnoprávnost mění na *rovnost* a tu si vysvětluje jako *různost, ale stejnohodnotnost*.

Jak je to s respondentovým pojetím *rovnosti jako různosti, ale stejnohodnotnosti* odkrývá jeho zamyšlení nad rozdílností mužské a ženské nevěry.

„A taky si myslím, že je významný rozdíl mezi mužskou nevěrou a ženskou nevěrou. Nedávno jsem si dokonce ujasnil, v čem je ten zásadní rozdíl. [V čem?- otázka autorky] Ten rozdíl vychází z toho, že milenecký vztah mezi mužem a ženou není symetrický. Muž při tom milování tu ženu

*ovládne. Do větší či menší míry, do větší či menší intenzity, ale ovládne ji, ovládne nejen její tělo, ale i její mysl, prostě ji ovládne. O tom, co všechno v tomto kontextu se dá zařadit do hranic pojmu „ovládne“ se dá povídat nebo diskutovat, ale v nějakém slova smyslu ji ovládne a ta žena je ovládnuta. Když má muž svou partnerku a [souloží] s jinou a ovládne jinou, tak to **tu jeho stálou partnerku neohrozí**, že ovládl kromě ní, ještě i jinou. Kdežto když žena má stálého partnera a nechá se ovládnout od jiného, **tak to ohrozí ten její vztah**, protože z ní vypudí jaksi ten ovládající prvek toho jejího partnera. Je to složitý, je to srozumitelný?“ (5M)*

Z úryvku podle mého názoru jasně vyplývá, že ve věci nevěry, je činům muže a ženy připisována naprosto odlišná hodnota. Nevěra muže je hodnocena jako neškodná – *neohrožující* stálou partnerku a vztah, kdežto nevěru ženy respondent hodnotí jako vztah *ohrožující*. Myšlenka stejnohodnotnosti zde tedy podle mne není udržitelná.

Respondentův názor na partnerský vztah muže a ženy dále upřesňuje následující úryvek:

*„Já netvrdím, že nemohou být i jiné modely než ten, který říkám, ale ten který já v sobě cítím – a připadá mi, že v tom jsem **travně mainstreamovej**, tak to je teda ten vztah více či méně, mírně či více dominantního muže a více či méně submisivní ženy-partnerky. A už z toho teda vyplývá ta **dominance a submisivnost**. To neznamena, že on jí diktuje, ale v mém pojetí to znamená právě to, že ji ovládne, a **vychází to prostě z toho sexu**, že ten muž tu ženu ovládne. Koneckonců je to i jaksi základní...až do těch poloh a pocitů, prostě proto mainstream. Myslím si, že to není žádná moje **úchylka**, že při tom sexu je vzrušující i pro toho muže i pro tu ženu, že on ji prostě ovládne i fyziky, on ji při tom [souložení] drží, ona se nemůže hnout, že má prostě pocit jaksi sladké bezmoci a tak. [A z tohoto ovládnutí, potom vzniká i ta dominance? – otázka autorky] No nevím, jestli vzniká, ale jaksi souvisí s tím. Neřekl bych, že vzniká, že tam ta příčinná souvislost je nějaká jednosměrná, ale jsou to oba projevy téhož něčeho – nedokážu pojmenovat čeho – prostě té podstaty toho vztahu, toho mileneckého nebo partnerského vztahu.“ (5M)*

Respondent popisuje vztah mezi mužem a ženou pomocí pojmů *dominance – submisivnost*. Dominantní muž ovládá submisivní ženu – předpokladem pro takto fungující vztah mezi mužem a ženou je jejich „přirozené“ sexuální chování: muž dle respondenta touží ženu při sexuální aktu ovládnout, žena touží po tom, oddat se muži. Tento model vztahů považuje respondent za běžný, uznává jej většina lidí, a právě proto respondent nese nelibě, že i on jej akceptuje. Nejspíš se nepovažuje za „běžného“ člověka, je si vědom své výjimečnosti, a proto není spokojen s tím, že

v oblasti sexu a partnerských vztahů nenašel svůj vlastní originální přístup, což však omlouvá „přirozeností“ sexuálního chování.

Ovládnutí ženy při sexuálním aktu a dominance muže nad ženou ve vztahu spolu dle slov respondenta souvisí a jsou projevem podstaty partnerského vztahu.

Tato kategorie pojednává o definici partnerského vztahu, která je postavena na zdůraznění rozdílnosti muže a ženy a zneviditelnění jakékoli jejich podobnosti. Žena a muž zauímají ve vztahu rozdílné pozice, vládne mezi nimi hierarchie – muž ovládá, žena se nechává ovládat, přičemž se obě pozice navzájem podmiňují, jedna bez druhé postrádá smysl. Popsaný řád je zdůvodněn jeho „přirozeností“.

3.2.5 Partnerství jako harmonické rozvržení činnosti

Respondentka 8Ž charakterizovala svůj manželský vztah takto:

*„Naše manželství je zejména **práce**. Ale je výhodou, že máme podobný názory na celosvětový problémy, oteplování planety, **společný zájem** o ekologii, máme **podobný názory**: na výchovu dětí – on je nedůslednej, já jsem přísná, on neřekne: ‚Udělej tohle!‘ No ale ty hodnoty, aby děti studovaly aby z dětí něco bylo, tak to máme podobně stejný.“ (8Ž)*

V dalších několika větách popisuje ideální partnerský vztah:

*„Ideální vztah mezi partnery – **dělat činnosti společně, v součinnosti**. Třeba mít každý svoje vlastní zájmy, ale **část v součinnosti, část každý zvlášť**. Trávit spolu nějaký čas, nějaký volný čas, zájmy, dovolené a tak. Jinak rodina, dítě a tyhle věci, to je samozřejmé, to k tomu manželství patří. (...) Člověk musí pro ten vztah řekněme dělat a když ten život je zaměřený – můj hodně a ten jeho zejména jenom na práci – tak ten vztah silně ideální není.“ (8Ž)*

V obou případech figuruje společná činnost partnerů a podobnost zájmů. Respondentka považuje za ideální společně na něčem pracovat – to však, zdá se, ve skutečnosti nefunguje. Oba manželé mají práce přespříliš a nezbývá jim čas, ani energie rozvrhnout si činnost uspokojivě, především k poměru společných a samostatně prováděných činností. Uspokojivý by byl nejspíš **vyvážený poměr samostatně prováděných činností** (každý svoje vlastní zájmy; část každý zvlášť)

a společného konání (*část v součinnosti*). Důležité přitom je netrávit společný čas jen prací, ale i společnými zájmy, trávit společně i volný čas, kterého je však nedostatek.

Čas je tu rozdělován tak, aby byla zvládnuta práce, nikoli pro potřeby vztahu. Partnerský vztah tím trpí, protože na vztahu je, dle slov respondentky, potřeba pracovat, ale nezbývá na to přes množství práce čas.

V prvním úryvku respondentka pozitivně hodnotí **podobnost názorů a hodnot** obou partnerů. V přístupu k výchově dětí se sice oba manželé liší, ale hodnoty mají stejné či podobné. Tento rys jejich vztahu, který respondentka hodnotí kladně, jako by vyvažoval negativní skutečnost, že podoba jejich manželství je určována velkým množstvím práce, kvůli kterému je partnerský vztah mezi manželi zanedbáván.

Zajímavé je to, jak respondentka označila *rodinu a dítě (a tyhle věci)* jako něco, co k manželství samozřejmě patří, a dále tuto oblast nerozvíjela, jako by to ani nestálo za řeč. Oddělila tak partnerský vztah od rodinného života (vztahů k dětem, případně k dalším příbuzným). Je otázkou, z jakého důvodu takto uvažovala. Jednou z možných odpovědí je, že respondentku ovlivnil způsob, jakým jsem pokládala otázky a svůj výzkum celkově respondentce prezentovala. Zdůrazňovala jsem totiž, že zkoumám názory na vztah partnerů (nikoli např. „rodičů“), z tohoto důvodu nejspíš respondentka ostatní rodinné vztahy odsunula stranou, nikoli tedy proto, že by je snad nepovažovala za důležité.

Tato kategorie uchopuje vztah chápaný především jako společná činnost partnerů. Při velkém množství práce, kterému je vztah vystaven nebo na kterém ne zcela chtěně stojí, je třeba, aby si partneři mezi sebou činnosti uspokojivě rozložili. Je třeba nalézat vyvážený poměr mezi samostatně prováděnými činnostmi a společným konáním partnerů. To je možné, pokud oba partneři vyznávají podobné či stejné názory a hodnoty.

3.2.6 Na vztahu se musí pracovat

Partnerský vztah znamená pro respondenty/ky starost, zodpovědnost. Pro vztah je třeba vyvíjet určité úsilí, musí se na něm pracovat, pečovat o něj, vytvářet jej. Pro partnerství je třeba se i něčeho vzdát:

„Já si myslím, že partnerský vztah začíná asi tam, kde končí flám (S) (...) Musíš se najednou zřeknout spousty věcí ve prospěch toho vztahu. Ne vždycky jsou to třeba dobré věci, kterých se zřekneš. Najednou ti třeba začnou ubývat [kamarádi], to jsem si všiml, to je zvláštní. (...) no prostě

partnerský vztah je o tom, něco si odepřít, začít prostě dělat něco jiného, s někým jiným, někde jinde.“ (3M)

*„Pro mě osobně je zatím docela důležité být s tím partnerem dlouho a dělat něco společného a ten vztah nějakým způsobem **naplňovat a rozvíjet a snažit se tam...**Je to hodně o kompromisech, **najít** společné činnosti a trávení času a rozhodování o různých věcech, aby to vyhovovalo oběma stranám. Takže **se to musí hodně řešit.** (...) Snažím se k tomu **dopracovávat** i z mé strany i z partnerovy, aby to fungovalo. Ale otázka je, co ten partner má potom za ideál (S) a jestli je vůbec ochoten stávat se v tomhle směru ideálem. Ale **snažím se** o tom mluvit, snažím se ptát partnera, co chce, co by se mu líbilo, jak to chce dělat a tak. A snažím se o tom přemýšlet a taky to dělat a zase i já se snažím říkat, co bych chtěla.“ (4Ž)*

*(...) **Člověk musí pro ten vztah řekněme dělat** a když ten život je zaměřený – můj hodně a ten jeho zejména jenom na práci – tak ten vztah silně ideální není.“ (8Ž)*

Kromě toho, že se na vztahu musí pracovat, je dle respondentky 3Ž třeba i určité přirozenosti a nenucenosti:

*„Já si myslím, že **na tom vztahu se musí pracovat.** Já nejsem ten typ, že bych nad tím přemýšlela, **snažím se být přirozená, snažím se být k partnerovi příjemná, ale hlavně přirozená, abych se k ničemu nenutila.** A doufám, že tohle je ten klíč ke spokojenosti a k tomu, aby to vydrželo v téhle rovině, ve které to teď je, po těch dvou letech. Podle mě teď v ideální rovině.“ (3Ž)*

Věta *snažím se být přirozená* je však vlastně paradoxní. O přirozenost se přece nemusí nikdo snažit, protože ta přichází sama od sebe – *při-rozeně*. Tato věta mi připomíná reklamu na dekorativní kosmetiku, která hlásá, že po nanesení make upu určité značky bude pleť ženy *přirozeně krásná*, přičemž ideál krásy má s přirozeností opravdu jen málo společného. Onou „přirozeností“, o kterou se respondentka snaží, je dle mého názoru snaha, aby úsilí, které do vztahu vkládá, vypadalo nenuceně. To dokládá i další věta souvětí: *abych se k ničemu nenutila*, kterou bych přeložila spíše jako: *aby to nevypadalo, že se k něčemu nutím, že se o něco snažím, že jedním ne-při-rozeně*. Respondentka tedy vlastně říká, že na vztahu se musí pracovat, ale musí se pracovat také na tom, aby tato snaha nebyla moc vidět. Je otázkou koho chce respondentka vlastně takto „ošálit“, jestli partnera nebo sama sebe.

Také respondentka 1Ž se domnívá, že se na vztahu musí pracovat. Tato práce –

úsilí vložené do vztahu – ji, podle jejích slov, však nijak nezatěžuje, naopak, dělá ji ráda:

*„Nikam jsem nic **netlačila** a ono se to **postupně vyvinulo samo**. Neřekla jsem si: *ted', já nevím, budu dělat všechno pro to, aby [partner] dělal tohle nebo abych já dělala tohle. Ne. Ale pořád mám pocit, že na tom musím **pracovat**. Na tom vztahu. **Ale není to zatěžující**, to vůbec, jako že bych měla pocit, že se omezuju nebo že něco kvůli tomu dělám, aby byl muž spokojený. Úplně to dělám ráda.*“ (IŽ)*

I zde vidím paradox, který stojí za zamyšlení. Respondentka nejprve říká: *Nikam jsem nic netlačila* (=opět ona snaha po přirozenosti a spontánnosti) *a ono se to postupně vyvinulo samo*. V další větě však dodává, že má *pořád pocit, že na vztahu musí pracovat*. Řekla bych, že se zde jedná o stejnou věc jako u respondentky 3Ž. Práce na vztahu práce je i není. Je to práce, která se dělá „z lásky“, tedy nezištně, a není proto radno na ono úsilí nějak upozorňovat nebo jej za úsilí vůbec považovat.

Je zajímavé, že respondentky popírají nebo skrývají, že je *práce na vztahu* stojí úsilí, a to také – nebo možná především – samy před sebou. Možná je to proto, že schopnost vyznat se ve vztazích a zodpovědnost za udržování a udržení vztahu, je stereotypně připisována ženám, a to právě jako jejich „přirozenost“.

Tato kategorie je až na jednu výjimku postavená na výrocích respondentek. Respondenti o tom, že je na vztahu třeba pracovat, nehovořili. Pokud někteří zmiňovali úsilí ve spojení se vztahem, tak to bylo úsilí při hledání partnerky nebo úsilí změnit partnerku k obrazu svému.

3.2.7 Rodiče jako (negativní) vzor

Dotazovaní často zmiňovali své rodiče jako vzor pro svůj partnerský vztah. Vlastní rodiče na ně podle jejich názoru měli největší vliv. Důvod, proč tomu tak je, výstižně popsala respondentka 3Ž:

*„No tak rozhodně to je vztah mých rodičů, protože jsem s nimi žila. Takže samozřejmě věřím tomu, že ty chyby budu opakovat a že se stylizuju do role jakoby obou. Já v sobě hrozně moc **cítím** podíl matky i otce. (...) Je to vzor, podle kterého si myslím, že se budu chovat a chovám. Ale uvědomuju si to, **uvědomuju si**, že se to tak děje, vím to. Jinak **jiný partnerský vztah jsem tak zblízka nepoznala, aby mohl být vzorem.**“ (3Ž)*

„[Partnerčiny] rodiče bych za svůj vzor určitě nebral, i když samozřejmě nic proti nim, ale moji rodiče jsou úžasní, jako co se týče páru. Na druhou stranu zase, to je přesně ono – **do toho vidíš**. Takže většinu času se milují, jsou úplně skvělí, všechno perfektní, ale pak prostě...tatík je cholerik, maminka je zase děsně přesvědčená o tom, že musí být všude uklizeno a že jsou všichni bordeláři, a když se tohle projeví, tak jsou schopní se zabít, vlastně ne, zabít ne, prostě si nadávají. Takže takhle bych částečně skončit chtěl, ale jenom k tomu dobrému.“ (6M)

Vztah mezi rodiči je většinou první a nejdůvěrněji známý partnerský vztah, který člověk už jako dítě a dospívající může poznat a také dlouhodoběji pozorovat jeho vývoj i v dospělosti. Z tohoto důvodu se stává vzorem ať už v pozitivním, nebo i v negativním smyslu. Je něčím, vůči čemu se respondenti/ky vymezovali/y, a zmiňovali/y jej zpravidla na prvním místě. Vztah jejich rodičů na ně měl nepochybně velký vliv a neméně důležitá je i skutečnost, že si tento vliv uvědomují.

Někteří/ré respondenti/ky si uvědomují obě stránky vztahu svých rodičů, ty kladné i ty záporné, např. respondent 6M a 8M, pro jiné byl vztah vlastních rodičů jednoznačně kladný (7M), nebo naopak jednoznačně záporný vzor (8Ž, 4Ž, 4M, 3M – viz níže).

„Já si myslím, že rodiče byli jednoznačně největší příklad. Rodiče budou mít mimochodem příští rok 50. výročí.“ (7M)

Vliv výchozí rodiny na utváření vlastního partnerského vztahu je tak silný, že se mu podle respondenta 8M nelze ubránit:

„Určitě to člověk srovnává podle rodičů. Něco chce jako rodiče, anebo to zrovna nechce a dělá to všechno naopak, určitě. Ať chci nebo nechci, tak určitě [mě rodiče ovlivnili].“ (8M)

V případě respondentky 8Ž se zdá být vliv rodičovského vztahu dokonce fatální, navzdory vlastní vůli:

„Jako moje rodiče jsem žít nechtěla, ale vlastně tak žijeme.“ (8Ž)

Respondentka 7Ž popisuje **změnu ve vnímání** rodičovského vztahu; po letech se dozvěděla a uvědomila si věci, které jako dítě a dospívající žena nevnímala. Získala větší nadhled, což jistě

souvisí s množstvím životních zkušeností. Do manželství vstupovala s určitou představou, jak by asi partnerský vztah měl vypadat, která vycházela do značné míry z obrazu, jež si udělala o vztahu svých vlastních rodičů. V manželství se potom setkávala se situacemi, které ji zaskočily, protože je ze vztahu rodičů neznala a které jí, jak sama říká, připadaly *nepřirozené*. Ke konfliktním situacím mezi rodiči respondentky samozřejmě docházelo, ale rodiče je řešily způsobem, který respondentka jako dítě za konfliktní nepovažovala. Až po smrti svého otce se respondentka dozvěděla, že tomu ve vztahu jejích rodičů bylo jinak, než si myslela, což také zpětně ovlivnilo její pohled na vlastní bývalé manželství:

*„Přímo vzor jsem neměla, určitě ne jeden. Je možné, že třeba když člověk vstupuje do manželství, tak má **spíš představu**, jak by to mělo vypadat doma, než ten ideál. Vím, že u nás v naší rodině se naši nehádali, já jsem nezažila hádku. A pak v mém manželství přicházely situace, kdy jsem se musela hádat, což jsem těžko nesla. Vysvětluju si to tím, že jsem to doma nezažila, tak mi to připadalo nepřirozené. I když vím, po zkušenostech, že někdy je zdravější se pohádat, než to držet v sobě a dusit. Je hádka a je diskuse, to je něco jiného samozřejmě. A potom vím, otec zemřel poměrně brzy, v 63 letech, takže maminka ho přežila víc jak o 20 let. Tak jsem se **pak** taky třeba dovídala, že to bylo tím, že u nás byl dominantnější otec, i když to nebylo tak patrné. On moc nemluvil, ale byl takovej autoritativnější, což my jsme nepoznali. Maminka říkala, že ustupovala spíš snad tak podvědomě, někdy vědomě, aby tam nevznikly konflikty, což jako dítě to člověk nevnímá. Já jsem odcházela z domova v 17, když jsem nastoupila na školu, nejdřív jsem studovala v Praze, pak v Brně, tak taky jsem se domů často nedostávala. A z práce, to jsem nastoupila už v Čechách, takže jsem zase jezdila tak třikrát čtyřikrát domů, takže vlastně všechno je to do těch 17 let, co člověk vnímal.“ (7Ž)*

Vedle rodičovského vztahu jako pozitivního a pozitivně-negativního vzoru se objevuje i obava, aby se vlastní partnerský vztah, který je teprve na začátku, neubíral stejným směrem jako vztah rodičů. Tato obava se objevovala u mladých respondentů do 30 let věku.

*„Rodiče jsou spíš takový **odstrašující případ**. Oni teď spolu už nežijí...a to spíš vidím, že z té rodiny se toho strašně moc přebere. A to je právě to, proč si myslím, že by to nefungovalo, kdybych si našla relativně podobného člověka, protože mamka s tatškou byli strašně stejní, nebo oba jsou tvrdohlaví, ambiciózní a takoví lidi se pak nejsou schopný domluvit, protože oba potřebují dělat to svoje, budovat to svoje a nefunguje to.“ (4Ž)*

„**Bojím se**, že budu jednat ve vztazích jako můj otec s mojí matkou. Ale protože jsem se už od puberty vůči nim vymezoval, jak intelektuálně, tak co se týče vztahů s lidma, co se týče vztahu k babičce třeba...“ (4M)

„No, v rodině (S) tam skutečně [vzory] nemám (S). Já bych chtěl, aby to bylo vždycky **úplně jiný než u nás v rodině**.“ 3M

Nejčastěji zmiňovaným vzorem partnerského vztahu je pro respondenty/ky vztah vlastních rodičů. Respondenti/ky se shodují v tom, že rodičovský vztah měl/má na utváření jejich vlastního partnerského vztahu významný vliv a tento vliv si uvědomují. Tento primární partnerský vztah – jakožto vzor se pohybuje na škále od čistě pozitivního po jednoznačně negativní a odstrašující.

3.2.8 Diskriminace žen na pracovním trhu

Respondentky i respondenti v souvislosti s otázkou rovnoprávnosti mužů a žen několikrát zmínili *diskriminaci* žen na trhu práce, a to v několika příkladech ještě předtím než jsem se jich stačila na diskriminaci zeptat. Slovo *diskriminace* tedy často poprvé zmínili/y respondenti/ky sami/y. Téměř vždy pak hovořili o nižších platech žen oproti mužům za stejnou práci a na stejné pozici a o diskriminaci při výběrovém řízení do zaměstnání. Tento problém se zdá být z nějakého důvodu v jejich povědomí. Odhaduji – a některé výpovědi respondentů/ek to potvrzují, že významný podíl na této skutečnosti mohou mít média (noviny, televize, internet), kde se právě toto téma poměrně často objevuje.

„[Když slyšíš diskusi o otázce rovnoprávnosti mužů a žen, co si o tom myslíš? – otázka autorky] (...) Já třeba zase nebudu mluvit z vlastní zkušenosti, ale člověk není hloupej, je na internetu, kouká na televizi, čte noviny. **Ty sociologický výzkumy jsou prostě jasné**, že ženy mají třeba poloviční plat na stejný pozici, se stejným vzděláním. **Ta diskriminace žen je dána v těch různých silových složkách: policajti radši vezmou chlapa než ženskou a tak dále, čili rozhodně si myslím, že nemají rovnocenný postavení ve společnosti.**“ (6M)

Respondentka 3Ž emotivně hovoří o diskriminaci žen – (potenciálních) matek:

„**Hodně nechutná mi přijde diskriminace matek s dětmi. To bych střílela. To teda! To je pro mě docela dost hnusný téma, protože není nic horšího než když máš dítě a už je z tebe prostě**

*jenom matka s dítětem. To mi připadá **fakt strašný**, to se mi ekluje na celý čáře, protože pak tě nebudou chtít zaměstnat, protože máš malý dítě a bude nemocný, **to je hnusný** (...) Jakmile jsi vdaná, tak už jsi potencionální stroj na děti. To je **úplně nechutný**. Říkám, **za tohle se bít**. Šla bych normálně do té firmy a řekla bych: ‚Jsem sterilní a nemám partnera (S), žádný děti nechci!‘. **Až se do té situace dostanu, asi mi to bude docela vadit.**“ (3Ž)*

Z úryvku je vidět, že se respondentky tato forma diskriminace velmi dotýká. Věta „*Až se do té situace dostanu, asi mi to bude docela vadit.*“ prozrazuje, že respondentka počítá s tím, že se s touto diskriminací ve svém životě osobně setká. Je zřejmé, že nad tímto tématem nepřemýšlí poprvé, navrhuje dokonce strategii, jak by se diskriminaci snažila vyhnout – nechala by budoucího zaměstnavatele nahlédnout do jejího soukromí, přičemž by popřela svou plodnost a přání mít dítě i to, že má partnera. Tuto formu diskriminace a skutečnost, že k ní běžně dochází považuje za nepříjemnou a hodnou boje. Forma boje, kterou by respondentka volila, je však čistě osobní, nikoli strukturální a je řešením akutní situace nikoli preventivním, což poukazuje na to, že problém vnímá jako osobní, nikoli jako společenský.

Respondentka 2Ž, která čeká své první dítě, říká, že přemýšlí o tom, jak blížící se mateřství ovlivní její budoucí pracovní život. Je to sice téma, které se jí dotýká, ale nijak výrazně ji netrápí. Necítí obavu z možné diskriminace, spíše ji zneklidňuje, že neví, co nová životní situace přinese.

*„[Dotýká se tě tenhle problém [diskriminace]? Přemýšlíš o něm? – otázka autorky] No, o diskriminaci jako takové přemýšlím pouze v té rovině, co to se mnou udělá, až budu mít to dítě a budu chtít zpátky do práce. Ale to už nesouvisí s tím, že jsem ženská – kdyby byl ten chlap s dítětem sám, tak by měl stejný problém, protože to dítě...Jo jasně, v tomhle jsou ty ženský **diskriminovaný** určitě, protože se předpokládá, že půjde na mateřskou, potom zase, že bude mít nemocný děti. Chlapa se na to nikdo neptá. To je jediný, co se mě tak jako dotýká. Potom v tom starším věku, ten ageizmus. tam už je to zase oboustranný, jak je chlap nebo ženská přes 50, tak mají problém. Ale tahle diskriminace...**Jako dotýká se mě to teď, že nevím, co bude, ale že bych se tím nějak extra trápila, tak to ne.**“ (2Ž)*

Respondentka 2Ž sice odpovídá na moji otázku, zda se jí problém diskriminace dotýká, kladně, ale z celé její odpovědi spíše vyčteme, že nikoli. Na rozdíl od předešlého emotivního názoru respondentky 3Ž, respondentka 2Ž podává spíše „suchý“ výčet diskriminací, které zná a po krátkém zaváhání nad tím, jestli diskriminace žen na trhu práce souvisí s genderem či spíše

s životní situací osoby, která se stará o dítě, neemotivně dochází k tomu, že ženy-matky jsou diskriminované a dodává, že se tím rozhodně *nijak extra netrápí*.

Respondentka 7Ž se vyjadřuje k otázce: *Když slyšíte diskusi o otázce rovnoprávnosti mužů a žen, co si o tom myslíte?* Je toho názoru, že rovnoprávnost mužů a žen je už uspokojivě vyřešena na legislativní úrovni a funguje i v praxi:

*„Myslím si, že ženy jsou si rovnoprávné s muži, jak podle zákona, myslím si, že mnohdy i v praxi, myslím si, že ano. Jsou samozřejmě **excesy**, kdy jsou muži dominantnější – teď mluvíme o životě běžném – je něco jiného ještě v té společnosti jako takové, jak jsem říkala, při **výběrovém řízení do zaměstnání**, tam někdy asi možná podvědomě nebo vědomě by mohlo fungovat, že když jsou konkurzy, že radši sáhnou po muži, s tím, že nebude mít mateřskou nebo tak. Tam jsou **mnohdy ženy upozad'ovány**, nebo naopak **muži jsou upřednostňováni**. Tedy kvůli tomu, že tam budou plynule a že se nebude přerušovat jejich pracovní výkon nějakými výkyvy. Takže **to se mnohdy děje**. Ale jsou tam tyhleto důvody: **většinou vede toho zaměstnavatele strach z těch pauz, z těch přerušování, než že by si myslel, že jsou méněcenné nebo že nejsou rovnocenné**. No takže rovnoprávné jsme, ale teď jde o to, aby nedocházelo k těm **excesům**, že by se **upřednostňovali muži se zdůvodněním, že jsou něco vyššího než ta žena**.“ (7Ž)*

Dále respondentka hovoří o diskriminaci žen na pracovním trhu, aniž by však pojem *diskriminace* použila. Hovoří o *upozad'ování žen* a o *upřednostňování mužů*, a to jako o docela běžné praxi (*to se mnohdy děje*). Respondentka tuto skutečnost nepovažuje za diskriminaci nebo za projev nerovnoprávného postavení mužů a žen. Chování zaměstnavatele vnímá jako logické a zcela na místě – *upřednostňuje muže kvůli tomu, že tam budou plynule a že se nebude přerušovat jejich pracovní výkon nějakými výkyvy*, nikoli kvůli tomu, že by považoval ženy za *méněcenné* či *nerovnocenné*. Z toho vyplývá, že respondentka považuje za diskriminační pouze takové chování, jehož motivem je přesvědčení, že ženy jsou oproti mužům méněcenné.

Tato kategorie nastiňuje postoje respondentek k diskriminaci žen na trhu práce. Téma *diskriminace žen* respondenti i respondentky často do rozhovoru vnášeli sami v souvislosti s otázkou, co si myslí o rovnoprávnosti mužů a žen. Vypozorovala jsem, že respondenti přistupovali k tématu jinak než respondentky. Respondenti často diskriminaci pouze zmínili – většinou jako existující fakt – a necítili potřebu téma dále rozebírat. Respondentky se na toto téma rozpovídaly většinou více.

3.2.9 Já za to bojovat nebudu

Respondenti se obecně shodli na tom, že s rovnoprávností mužů a žen v naší zemi není vše úplně v pořádku. Rozluštit toto poselství však nebylo vůbec jednoduché (viz především kapitoly 3.2.11., 3.2.12.), na druhou stranu se odmítali na řešení tohoto problému jakkoli podílet. Často argumentovali tím, že se jich tento problém netýká, že jej jako problém vlastně ani nevnímají nebo že jako jednotlivci těžko mohou něco změnit.

*„[Co si představujete pod pojmem diskriminace, domácí násilí, znásilnění – otázka autorky] **Já nad tím nepřemýšlím...ale těžko to nesu, mám takovou tendenci, že co nemůžu ovlivnit, to házím pryč. Jako nejsem aktivista, jo? Ted' to zní, že jsem cynik...Ale prostě neangažuju se, stejně tak jako se neangažuju do žádný Strany zelených, do žádný pomoci dětem a do žádný pomoci týraným. Prostě jsem takovej konzument: mě se to netýká (S). Je to hrozný, ale je to tak. Ono je docela těžký si to přiznat. Já třeba nevolím, to mám neustále na talíři, že jsem nezodpovědná, že nepečuju o blaho naší vlasti. Je to nezodpovědný, já to vím, ale...Takový malosti, co byste vůči tý mase musela ovlivnit. Ale to se týče nejen těch voleb, ale třeba i toho domácího násilí.“ (1Ž)***

Respondentka 1Ž přiznává, že se nezabývá věcmi, které nemůže ovlivnit, to je jistě moudrý životní postoj. Alarmující ale podle mého názoru je to, že za věci, které nemůže ovlivnit považuje nejen všechny výše zmíněné jevy (*diskriminace, domácí násilí, znásilnění*), ale prakticky i jakékoli věci veřejné. Má pocit, že její individuální snaha by proti „mase“ nezměnila vůbec nic, což je do jisté míry pravda – proti mase se těžko bojuje, protože tu vytváří lidé, kteří o věcech moc **nepřemýšlí** a jdou jednoduše s proudem.¹² Respondentka sama nazývá svůj postoj konzumním a nezodpovědným (=masovým), a v souladu s ním nehodlá nic měnit. Je spokojená tak, jak je, nad věcmi, které by ji mohli znepokojovat jednoduše nepřemýšlí, protože, jak si to sama zdůvodnila – sama stejně nic nezmůže. Neuvědomuje si však, že svým postojem se jednoznačně staví na stranu nepřemýšlející masy a ztěžuje tak boj méně pohodlným lidem – jednotlivcům.

Podobný postoj vyjadřují i respondentky 6Ž a 3Ž:

¹² O rysech masové společnosti viz např. Keller [2002: 181-182]

„(...) ale myslím si, že tady to bude ještě chvíli trvat než se k něčemu takovému [rovnoprávnému postavení mužů a žen ve společnosti] dopracujeme. Nevím. Já nejsem bojovník, já za to bojovat nebudu (S).“ (6Ž)

„Ted' jsem viděla moc hezký dokument o vesmíru. Od té doby už nepřemýšlím nad ničím, protože když jsem viděla, kolik toho okolo nás prolítne, každou vteřinu a jednou se to netrefí. Takže jsem si řekla, že už nic řešit nebudu. Já si pojedu ted' to svoje, to, co je aktuální, a až to přijde, tak to přijde. Ted' stejně nemám...Dobře, tak budu se zajímat tady o ten problém, můžu o tom napsat nějakou práci, ale nemám pocit, že bych mohla třeba já něco extra výrazně změnit.“ (3Ž)

Ani respondent 7M nepovažuje záležitost rovnoprávného postavení mužů a žen za problém, který by se ho týkal. Chápe, že vznikají diskuse na toto téma, chápe, že někteří lidé se necítí být rovnoprávní vůči jiným, a právě tito mají právo a měli by se ozvat a otvírat diskusi. On však tuto potřebu nemá, protože on se v nerovnoprávném postavení být necítí.

„Potrefená husa se ozve, takže kdo cítí, že není ve vztahu rovnoprávný, tak asi tu diskusi třeba otvírá a snaží se zjistit, jak to třeba funguje jinde, aby věděl, aby se ujistil, jestli je to všude stejný nebo ne, aby s tím mohl něco dělat. Proto si myslím, že ty diskuse vznikají, ale nemám to zapotřebí s někým se o těchhle věcech nějak bavit. I když zase chlapi se bavěj většinou o sportu, o politice a o ženských, ale ne o vztahu k rovnoprávnosti. Takhle při těch debatách. Nevím, o čem se baví ženský, o dětech se baví většinou a o čem dál, nevím.“ (7M)

Ani respondent 5M téma rovnoprávnosti mužů a žen nijak netrápí a nezajímá. Toto téma ihned spojuje s „feminismem“, přesněji řečeno: s bojovnými feministickými postoji, které zčásti považuje za směšné, zčásti za otravné:

„[Když slyšíte diskusi o otázce rovnoprávnosti mužů a žen, co si o tom myslíte?– otázka autorky] Myslím si, že je to věc, která mě netrápí. Některé bojovné feministické postoje mi připadají až humorné, některé mi připadají, že by mě mohly otravovat, ale jako celek mě to netrápí, protože já si nemyslím, že by jedno pohlaví bylo podřadné vůči druhému, nemyslím si, že by ženy byly podřadné, takže mě netrápí to, že nechtějí být podřadné. To mě netrápí, protože je jako podřadné nevidím. (...) Takhle já věřím tomu, že jsou kultury a společnosti, kde je to vážný problém, nebo třeba sociální vrstvy. A myslím si, že i v naší společnosti to je do té či oné míry

nějaký problém. Ale já osobně s tím problémem nemám a to téma mě nějak prostě, nemám s tím problémem a nezajímá mě. Prostě hovory na toto téma mě nezajímají.“ (5M)

Z úryvku je vidět, že respondent sousloví *rovnoprávnost mužů a žen* respondent asociuje s *feminismem*, který vnímá veskrze negativně, a feminismus ihned spojuje s pojmem *podřazenost žen*. Respondent tedy považuje snahy o rovnoprávnost mužů a žen za scestné, protože on nesdílí názor, že ženy jsou podřadné – nezkoumá tedy, jestli ženy a muži mají rovnoprávné **postavení** ve společnosti, ale jestli ženy **jsou či nejsou méněcenné**, s čímž problém nemá – ženy jako podřadné nevidí. Takže nechápe ani boj za jejich rovnocennost. Pak ale přiznává, že jsou *kultury, společnosti a sociální vrstvy*, kde toto téma vážný problém je, avšak ani to se jej ale netýká, protože on sám s tím problémem nemá. Problém tedy existuje, ale on necítí nejmenší důvod se v něm nějak angažovat.

Tato kategorie pojednává o postoji respondentů a respondentek k problému rovnoprávnosti mužů a žen v české společnosti. Ač jde z výpovědi vyčíst, že nepovažují nynější stav české společnosti z hlediska rovnoprávnosti mužů a žen za uspokojivý, nevnímají tento problém jako svůj problém a nehodlají se v něm nijak angažovat. Respondentky se odmítají angažovat s odůvodněním, že nemají pocit, že by svým přičiněním mohly něco změnit, respondenti považují problém za záležitost těch, kteří se cítí být v nerovnoprávném postavení, nejspíše tedy (některých) žen. Celkově to vypadá, že problém rovnoprávnosti mužů a žen v naší společnosti, se vlastně nikoho netýká a nikdo jej neřeší (až na několik duševně chorých žen, tzv. feministek, viz kapitola 3.2.10.).

3.2.10 Feminismus, feministky a jiní šovinisté

Respondenti/ky se často vyjadřovali/y k feminismu a feministkám, aniž bych se je na toto téma sama zeptala nebo jej jen zmínila. Vůči feminismu se vymezovali téměř všichni, a to dosti důrazně. Vnímají jej veskrze negativně, je pro ně extrémním postojem, který je za hranicí únosnosti a normality. Pro zajímavost uvádím hned několik definic feminismu a feministek za sebou, rozebírám jen poslední tři úryvky:

*„Třeba se taky můžeš do toho...nějaký články psát, a šít do toho. Musíš získat podporu, protože sama jako jednotlivec nic nezmůžeš, ale když někoho zaujmeš svými článkami dobřejma vtipnejma a kvalitníma, tak tě lidi budou číst. (...) **Ale ne feminismus!** Neuznávám ani feminismus*

ani šovinismus, že jo! To jsou extrémny.(...) **To je v podstatě neuznávání, vyvyšování toho jednoho pohlaví nad druhé, neuznávání toho druhého.** [A ten šovinismu? – otázka autorky] To je plus/mínus toho samýho. **Šovinisti uznávají chlapy a feministky ženský že jo.** Obojí je špatně. To jsou extrémny, vždycky je někde nějaká zlatá střední cesta.“ (7M)

„Když jsou někdy ty feministický rozhovory, tak to mám někdy pocit, že je úplně katastrofa, že jsem muž. Občas byly takový ty besedy v televizi a ty ženský tam mluvily, že **když je někdo chlap, tak je úplně bezcenná záležitost.** To z toho vyplynulo z toho rozhovoru. Mně takový **extrém přijde stejný, jako když se některý chlapi, ti opilci baví o ženě, že teda jako aby jenom vařila doma, že má stát u plotny. Že je to asi tak stejný extrém.**“ (8M)

„Já si myslím, že už to v dnešní době zabíhá do extrémů, co se týká rovnosti, rovnoprávnosti. Obzvlášť některý ženský, **to už pak ale není rovnoprávnost, to, co předváděj, ale to už je pak feminismus.**“ (2Ž)

„Mně přijde, že vždycky když je nějaký **extrémní názor...žádný extrémní názor není dobrý.** Mě přijde, že **už jsou moc na té druhý straně, kde by to taky nemělo být, že by se ty ženy zase dostávaly do nadvlády nad muži.**“ (6M)

„Ony [feministky] jsou **takový řachny, takový sebevědomý ženský, zvláštěně oblečený, takový jako drsný [s respektem], jsou dobře vyzbrojený.** Ale tak bylo to na nich vidět, že jsou feministky. To se mi líbilo, ale já **nevím...jestli vůbec mají děti.**“ (4M)

„Tam ony to mají [západní feministky] tak **přehnané, přemrštěné.** Ty to snad chtějí dostat do **nějaké nepřirozené roviny,** podle mě. Aby mě muž uznával, neznamená to, že musím jít fárat do dolů. Když nesu těžký nákup, tak by mělo být samozřejmé, že ten muž, vlastní nebo přítel, mi vezme tašku a pomůže mi. To je podle mě galantní nebo zdvořilé a je to otázka slušného vychování, ale oni to tam berou jako újmu, že si myslí, že by to nezvládly. Myslím si, že tam **špatně vnímají ten přirozený rozdíl mezi ženou a mužem, který je dán prostě od přírody.** A to si myslím, že na tom není dobře.“ (7Ž)

„Ta Chytilová to říkala, že ona je v tomhle feministka, že právě v tý politice, že má být víc žen a tak. Já vím, že [ženy] mají jinej pohled, ale taky jde o to, jestli ony tam chtějí, že jo. Ne že je

chlapi utlačujou, a chudáci ženský do tý politiky nemůžou. Jsou věci, který jsou opravdu možná nafouknutý, při tomhle prosazování tý rovnoprávnosti.“ (2Ž)

Respondentka 2Ž vnímá způsob prosazování politiky rovnosti (*prosazování té rovnoprávnosti*) jako něco nepřirozeného, jako boj proti fiktivnímu útlaku žen muži. Nafouknutá věc je pro ni nejspíš právě onen domnělý útlak žen ze strany mužů, kterým se „feministky“ tak rády ohánějí. Ti, co prosazují rovnoprávnost, si však neuvědomují, že ženy samy do politiky nechťejí. To je také ten pravý důvod, proč tam nejsou. Feministky tak vlastně řeší uměle vytvořený problém, který si samy vykonstruovaly na základě vlastních problému v osobním životě, což dokládá i další citát od téže respondentky:

*„Já jsem se teda zatím nesetkala s feministkama, který by neměly nějaký komplex. Vždycky když jsem viděla nějakou feministku, můžu to vzít z vlastní zkušenosti – **ségra byla feministka**, že by ji odstřelovali, **protože prostě neměla pořádný vztah. Pak prostě o ni začali mít kluci zájem, a veškerej feminismus byl pryč.** Když jí někdo předtím pomohl otevřít dveře nebo tak, tak z toho udělal neskutečnou scénu, ale najednou prostě feminismus nikde. Tam byl problém spíš úplně nikde jinde.“ (2Ž)*

Feministka je v očích respondentky duševně nevyrovnaná žena. Není tedy divu, že se respondentka s žádnou jinou než „zakomplexovanou“ feministkou nepotkala, když právě touto vlastností feministku definuje. Z úryvku dále vyplývá, že dle respondentky se feministkou člověk stává z nějakého konkrétního důvodu (*ségra byla feministka, protože prostě neměla pořádný vztah*) a může jít jen o dočasný stav, který pomine, když onen důvod už není platný (*Pak prostě o ni začali mít kluci zájem, a veškerej feminismus byl pryč*). Feminismu tedy respondentka rozumí nejspíš jako dočasné přepjaté reakci a postojí vůči mužům, z důvodu vnitřní nevyrovnanosti konkrétní osoby.

Jinou, neméně zajímavou, charakteristiku feministky podává respondent 2M:

*„To je jako kdybych přišel domů, musel doma udělat stojku a: ‚Běž umýt nádobí, běž udělat támhleto, běž tohleto a když to, tak si tady sedni a zůstaň tady!‘ (...) Chcete nás **ovládat**, chcete být **nad náma**, chcete být někdo – to je pro mě feministka. Nebo chcete ukázat chlapovi, že jste **něco víc než my**, chcete nás ovládnout, chcete nás potopit prostě: ‚Budeš poslouchat!‘ Proč? My třeba*

máme s [partnerkou] tak krásnej vztah. Já když chci něco udělat, tak to udělám, když chce [partnerka] ...my máme prostě suprovej vztah.“ (2M)

Ani v tomto případě není feministka vnímána jako členka určitého společenského hnutí, nýbrž je vykreslena jako soukromá psychicky nerušená osoba, a to ve vztahu k muži. Vztah feministky, která až chorobně touží ovládat a ponižovat muže, a jejího ponižovaného partnera porovnává respondent se svým vlastním partnerským vztahem, ve kterém jsou oba partneři velmi spokojení. Respondent mluví v druhé osobě množného čísla, čímž nejspíš dává najevo, že mezi feministky zahrnuje i mne.

Z výše uvedeného je zřejmé, že pojem *rovnoprávnost mužů a žen* je spojována s feminismem a feministkami, a ty nesou pro respondenty/ky převážně velmi negativní význam. Prosazování politiky rovnosti je vnímáno rozporuplně – respondenti/ky často pochybovali/y o její účinnosti a oprávněnosti, či přiměřenosti.

3.2.11 Nízká reflexivita

Respondenti/ky především v souvislosti s otázkami z III. okruhu (veřejná sféra)¹³ nezdídko odpovídali/y, že je ještě nikdy nenapadlo se nad daným tématem zamýšlet, že jsem první, kdo se jich na takovou věc ptá, že prostě nevědí, že si pod některými pojmy nedokáží nic představit, že neví, co odpovědět, protože nemají s danou věcí zkušenost:

*„Říkám, mě tohle **opravdu nikdy nenapadlo**. Já jsem nikdy žádnou ženu nediskriminoval. Podle mě by určitě bylo dobrý, kdyby měli stejnou možnost se prosadit jak chlapi, tak ženský. **Nikdy jsem neměl důvod to řešit a nikdy mě nenapadlo se nad tím zamýšlet**.“ (6M)*

*„Stejně tak, když za mnou [partnerka] přišla a řekla mi, že školství je ženskéj obor, protože tam dělá 95% žen, proto bude vždycky podhodnocenej, a v tom se prostě s nima svezu. **Mě by to nikdy v životě nenapadlo**. Já jsem si prostě říkal, že si dělám svou práci, dělám práci, která mě baví a chci ji dělat, tak hold za to budu dostávat to, co dostávám, ale nikdy mě nenapadlo brát to z tohotohle hlediska, že jsme diskriminovaný. Pak za mnou přišla [partnerka] a řekla mi to, a asi to tak je.“ (6M)*

¹³ Viz seznam otázek v příloze I.

„Nejde o to, že bych s tím [znásilněním] měl etický problém, nebo – to bych určitě měl – ale co se týče technologie, vůbec si **nedokážu představit**, jak bych to dělal, protože ta ženská přece jenom nějakou sílu má a i když jsou pro ten sex oba, tak i tak to není žádná sranda, a když ta ženská sebou mlátí a drápe a kouše tě...To je pro mě **nepředstavitelný**. No ale asi to jde. Já jsem nad tím moc **nepřemejšlel**, protože mi to přijde úplně absurdní. **Vím, že to existuje**, ale z mého hlediska je to **nepřijatelný**.“ (6M)

„To je zajímavá otázka...Jestli rovnoprávnost je nebo není, to těžko můžu posuzovat. Já o ní pouze slyším, já jsem se s ní **nikdy nesetkal** (...). Já jsem se popravdě **nikdy nepídil po tomhle pojmu nerovnoprávnost mezi pohlavími**, co to vlastně znamená. Jaký konkrétní diskriminace existují. V čem konkrétně se ženy cítí být diskriminovány. Takže těžko můžu říct, jestli ta diskriminace je nebo není.“ (1M)

Úskalím byla pro respondenty/ky otázka: *Jak to vidíte s rovnoprávností mezi pohlavími ve veřejném životě: politice/vědě/zaměstnání/školství?* Často se stávalo, že nechápali, na co se vlastně ptám:

„[*Jak je to s rovnoprávností mužů a žen ve vědě?*] Tak to **vůbec nemám páru**. **Jak je to jako myšleno** ve vědě? Jestli třeba ženy něco vynaleznou a řekne se: ‚To nic‘, a když něco vynalezne muž, tak se to chválí, nebo co? Já si to **nedovedu představit, diskriminaci ve vědě**. **Co je tím myšleno?**“ (1M)

Respondent 3M došel k tomu, že ženy jsou v politickém životě málo zastoupeny a sám si položil otázku, z jakého důvodu tomu tak asi je, nahlas přemýšlel, uspokojivou odpověď však nenašel:

„Jestli je tam chlapi nechtějí pustit nebo jestli ty ženský na to v tý politice ještě nemají nebo jestli se dostávají nahoru nějak hůř? Nebo **já nevím, proč tam nejsou**, ale měly by tam být.“ (3M)

Zajímavým způsobem probíhal rozhovor s respondentkou 1Ž, která např. na otázku: *Když slyšíte diskusi o otázce rovnoprávnosti mužů a žen, co si o tom myslíte?* odpověděla následovně:

*„Víte co? Já s tím spíš **vůbec nemám problém. Takže mě se to tak nějak ani vůbec netýká. Pohybují se spíš v té sféře teorie, i když člověk na to téma někdy narazí, třeba v hospodě, že jo (S). To jsou ty nejkvalitnější rozhovory potom, tam se dozvíte samé zásadní věci (S). Takže tak. Povídáme o tom čistě jen teoreticky, protože **fakt s tím nemám problém.**“ (IŽ)***

O pár minut později, když jsem se respondentky zeptala, jestli má nějakou zkušenost s nerovným zacházením s muži a ženami, však doslova vychrlila hned několik přímých i nepřímých zkušeností s diskriminací žen:

*„Má známá, když chtěla místo ve firmě, tak aby ho dostala, tak musela říct, že nemůže mít děti. Že je ochotná se plně věnovat firmě, protože u ní nepřichází v úvahu rodina, protože ji prostě nemůže mít ze zdravotních důvodů. Oni ji vzali a ona asi do půl roku otěhotněla, protože mohla, že jo. Tak všichni byli šťastní a moc jí to přáli – když už tam pracovala. **Ale je to docela drsný, když musí zapřít že může mít děti.**“ (IŽ)*

*„Zrovna tak u nás v práci, a to je tam většina žen, že jo v nemocnici...Tak jsem tam desátý rok a teprve letos v létě jsem dostala smlouvu na dobu neurčitou. Takže celých těch deset let vám to prodlužují o rok, o tři měsíce, o rok. Takhle náhodně, protože se prostě čeká, až odejdete na mateřskou, **aby se vás zbavili, aby vám to místo nemuseli držet.** Já si myslím, že to je **běžná praxe, tím nechci říct, že to je v pořádku, ale prostě je to tak. Tak s tím jsem se asi setkala nejvíc, v tom zaměstnání.***

*Kromě toho, že vás jako **maminku nechcou vzít s kočárkem do vlaku (S)** a nepustí vás do obchodu. To se stalo kamarádce, že ji nepustili s kočárkem do obchodu, protože...Zrovna nedávno říkali v rádiu, že osoby s kočárkem mají stejná práva jako osoby na vozíku. A když jste na vozíku, tak vás průvodčí do toho vlaku dá, všude můžete, ale s kočárkem tam nesmíte. Tak mu ta známá říkala, že je to nezákonný, že má stejná práva jako osoba na vozíku, a že tam nemají zákaz osob na vozíku. Tak se pan rozzlobil a vyhodil ji. **Takže takový případy, no (S) Co naděláte, no.***

*A zvláštní je, že **chlapi to takhle nemají, nebo se o tom nemluví a nebo se to prostě neví** anebo si prostě nestěžují anebo, když se něco takového stane...**V životě jsem neslyšela, že by někdo nedostal práci, protože je muž, a jestli jo, tak to buď nikomu neřekne anebo to asi vyřídí hned na místě nebo ...**(IŽ)*

Způsob, jakým respondentka IŽ zmíněné případy diskriminace okomentovala (*Ale je to docela drsný, když musí zapřít že může mít děti; já si myslím, že to je běžná praxe, tím nechci říct, že to je v pořádku, ale prostě je to tak; v životě jsem neslyšela, že by někdo nedostal práci, protože*

je muž.), nesvědčí o tom, že by pro ni téma rovnoprávnosti mužů a žen bylo naprosto bezproblémové, a už vůbec ne o tom, že by se jí toto téma nijak netýkalo, leda teoreticky (*pohybují se spíš v té sféře teorie*), jak tvrdila v prvním úryvku.

Neumím si tento rozpor v odpovědích u jediné respondentky vysvětlit. Mohu jen odhadovat, že slova *diskuse o otázce rovnoprávnosti mužů a žen* byla pro respondentku méně srozumitelná, a tak si je nespojila s vlastní zkušeností diskriminace. Nebo nejprve odpovídala automaticky (postoj „nemám s tím žádný problém“ se u této respondentky objevil v průběhu rozhovoru několikrát) a až další doplňovací otázky z mé strany ji přiměly k tomu, aby se nad diskutovaným tématem skutečně zamyslela. Svou roli mohl sehrát i celkový přístup respondentky k výzkumu, který mi připadal ležerní a nesoustředěný.

Respondent 7M reaguje na stejnou otázku (*Když slyšíte diskusi o otázce rovnoprávnosti mužů a žen, co si o tom myslíte?*) podobným způsobem jako respondentka 1Ž – tento problém neřeší:

„Já to neřeším v podstatě. Když jsme v partě chlapi a ženský dohromady, tak většinou, ať jezdíme na dovolený třeba, tak většinou se pak udělá kroužek chlapů...Nebo chlapi v hospodě, to je takový no...rovnoprávnost žen...my to snad ani neřešíme tyhle problémy. A v tý hospodě žádnéj chlap nepřizná, že by byl třeba pod pantoflem, a to mi řekl [kamarád], když jsem se ho ptal: mě ať nikdo nezkoumá, já jsem pod pantoflem (S). Rozumíš? I když si ten chlap – samozřejmě znám spoustu chlapů, kteří jsou uťáplí a velí doma manželka – ale když přijdou do hospody, tak nevěř tomu, že to přiznají.“ (7M)

Respondent říká, že otázka rovnoprávnosti mužů a žen není v partě jeho kamarádů a kamarádek téma, že jej *neřeší*. Další věty však prozrazují, s čím si toto téma vlastně spojuje: *A v tý hospodě žádnéj chlap nepřizná, že by byl třeba pod pantoflem. „Řešit problém rovnoprávnosti žen“ pro něj tedy asi znamená např. to, že by jeho kamarádi mluvili upřímně o svém partnerském životě a přiznali se třeba i k tomu, že doma „velí“ manželka (což by žádný z jeho kamarádů neudělal), a to je nejspíš ten pravý důvod „neřešení“.*

Respondent 4M odpovídá na otázku *Co si představuješ pod pojmem domácí násilí:*

„Nevím, to nedělám. Ale jako proti domácím násilí nic nemám. Jak to zpívá Nohavica „Měla robka....(“)

[Před chvílí jsi zmínil ten moment, kdy jsi si uvědomil, že tvůj táta uhodil tvou mámu.... – autorka] No, tak asi to muselo být krutý, ale zas on nemohl jednat jinak asi, si to zasloužila asi, nevěděla, čím je. Byla moc samostatná. To si musí každá ženská rozmyslet, jestli si vezme primitiva nebo jestli se nevdát. (...) Uhodit ženskou je samozřejmě maximální ubohost. Ale svým způsobem je to i přirozený, domácí násilí. (...) Ty primitivové asi potřebujou nějak zpražít, a jsem pro to, je zpražít. Já kdybych viděl, že někdo mlátí ženskou a nezná že je třeba kurva nebo nepořádná, tak se jí asi zastanu, ale proč nezmlátit nepořádnou nebo kurvu?

[Ty bys zmlátil svého partnera, kdyby by nepořádněj nebo kurva? – otázka autorky] No to... (dlouho mlčí a neodpovídá).“ (4M)

Respondentova odpověď na mě působí, jako by ji poskládal z jednotlivých vět vypůjčených přímo z učebnice sexismu. Jednotlivé výroky si navzájem odporují (*domácí násilí je svým způsobem přirozené X uhodit ženskou je samozřejmě maximální ubohost; ty primitivové asi potřebujou nějak zpražít X proč nezmlátit nepořádnou nebo kurvu*).

I tento úryvek svědčí dle mého názoru o nedostatku reflexe a snad i o naprosté neznalosti „ženského“ světa, což přiznává i sám respondent:

„No rozhodně mě zajímá být ženou. Ale fakt jsou to pro mě neznámý končiny, jako že vůbec se s ženama intimně nestýkám.“ (4M)

Tato kategorie pojednává o celkově nízké reflexivitě a citlivosti respondentů a respondentek na dotazované téma. **Nízká reflexivita**, a to je zajímavé, se týkala otázek vztahujících se k rovnoprávnosti mužů a žen, tedy k **veřejné sféře**.

3.2.12 Rovnoprávnost? Mně se ten výraz nelíbí

Mým původním záměrem bylo zkoumat, jak respondenti/ky definují *rovnocenné partnerství* mezi mužem a ženou, takto jsem dotazovaným svůj projekt také představovala (pojem *rovnocenné partnerství* jsem si vypůjčila z knihy P. Schwarzové). Během rozhovorů se však ukázalo, že dotazovaní/é na tento pojem „neslyší“.

Jinak to bylo s pojmy *rovnoprávnost, feminismus, diskriminace*. Tyto pojmy byly obsaženy již v otázkách, které jsem respondentům/kám kladla (nezřídka je však zmínili dotazovaní dříve než já), zajímalo mě totiž – kromě jejich odpovědí – i to, jak na tato slova reagují. Ukázalo se, že

v očích respondentů/ek jsou tyto pojmy jen chladná a *sterilní* slova, zbytečná, na hony vzdálená od skutečného života:

„(...) *Úplná rovnoprávnost je prostě sterilní. Tam se ty síly musí střídat.*“ (4M)

„*Rovnoprávný je... rovnoprávný je takový moc chladný, tak mi to připadá... takový...jestli je to tím, že v tom je to právo (S) nevím, ale rovnoprávný je takový prostě je spíš erhhh... rovnoprávný...mě k tomu partnerství nesedí. Já si myslím, že to...já to asi tak budu mít vždycky s jakoukoli svou přítelkyní, že se budeme respektovat a že by jeden měl navrch nad druhým v nějaký zásadní věci, to si myslím, že ne.*“ (3M)

„*Akorát k té rovnoprávnosti, pro mě je to opravdu takový...spíš bych se rozpovídala k tématu diskriminace jako takové, už konkrétní věci. Ta rovnoprávnost mi přijde, že je to taková jenom teorie, že to je jenom takový kecání o ničem, že v podstatě opravdu důležitý jsou ty výsledky eventuální nerovnoprávnosti. Ta diskriminace jako taková, která se týká určitých skupin, to mě přijde třeba zajímavý, víc než rovnoprávnost, o tom nedokážu tak moc mluvit, protože já se cítím být rovnoprávná, protože jsem tady a teď a nikdo mě neomezuje, takže já si připadám rovnoprávná s celým světem, nejenom s muži. Protože jsem spokojená, dělám, to, co chci a tak.*“ (3Ž)

Přesto, nebo právě proto, že se respondenti vůči těmto pojmům veskrze tak negativně vymezovali, se tyto pojmy staly velkým tématem.

Pro název této kategorie jsem použila slova respondenty 7Ž, která přesně vystihují obecný postoj dotazovaných ke zmíněným pojmům: *nelíbí se*:

„*Jsou to prostě dva...[nahlas přemýšlí] ...rovnoprávní lidé... Mně se ten výraz nelíbí.*“ (7Ž)

Pojem *rovnoprávnost* stejně jako *feminismus* si někteří respondenti spojovali se snahou o zestejnění pohlaví, která je pro ně nepřijatelná:

(...) *Jsou povolání, který se hodí spíš pro ženskou, spíš pro chlapa, určitě ta různost tam je. Asi různost prostě. Je to různost. Určitě bych... rovnoprávnost je hezká věc, ale ty dvě pohlaví nebudou nikdy stejny. Stejně jak jsou běloši a černoši, ačkoli to jsou všechno lidé, tak jsou každé*

jinej, tak i muž a žena jsou jiní a právě proto se hledají, proto se navzájem přitahují, protože nejsou tak úplně stejný. No já nevím. To jsou těžké věci pro mně takhle po ránu.“ (3M)

Diskuse o rovnoprávnosti se několika respondentům/kám jevila jako už překonaná, a tedy zbytečná. Nač také diskutovat o něčem, co už je vyřešené a co funguje?

*„Já mám totiž pořád takovej pocit, že **už tady ta rovnoprávnost je poměrně dávno**. Jsou tady samozřejmě asi třeba rozdíly v určitých profesích, mezi třeba, já nevím, platem žen a mužů, malinko, možná mezi odpovědností, která je ženám či mužům dávaná nebo takhle, ale já si pořád myslím, že **už to tady funguje**, že to není až tak nic, co by se...Jo, je dost dobře možný, že prostě – nejsem ženská – nedokážu porozumět úplně třeba všem těm průšvihům, který ty ženy v tom vidí, občas mají pocit, že teda to tam není **ta rovnoprávnost**, nebo něco, ale já mám pocit, že ještě oproti okolnímu světu, je to tady poměrně v pořádku. No, já nevím, co si ty o tom myslíš? (S)“ (3M)*

*„Ta rovnoprávnost je třeba v zemích...nebo u nás to bylo kdysi v období obrození, kdy postupně ta žena si budovala, aby to její postavení bylo zakotvený i v legislativě, ale **to u nás už dávno je**. Takže my jsme rovnoprávní, ale jde o to, abychom byly rovnocenné, aby nás nepodceňovali.“ (7Ž)*

*„Mně se třeba nelíbí taková ta Amerika, jak jsou tam všichni...podržím ženě dveře a už je to špatně. A zase si nemyslím, že by ta žena měla někde tady zatloukat kůly palicí, **protože je ta rovnoprávnost** – tak vezmu prostě každého, kdo se přihlásí. To přeci nejde.“ (8M)*

Slovo *rovnoprávnost* jako by se stalo jakousi chimérou. Nikoli *rovnoprávnost*, nýbrž *TA rovnoprávnost* zněla dotazovaným jako vyčpělé heslo z minulých dob socialismu. Prázdné heslo, které je všem tak akorát k smíchu. „Normální“ člověk by jej nevypustil z úst, protože zavání jakousi pochybnou ideologií.

3.2.13 Centrální kategorie: Pozvolná cesta rozumným směrem

Tématem, které protíná všechny rozhovory, je vědomí změny. Z výpovědí respondentů/ek vyplývá, že jsou si vědomi, že žijí v jakési přechodné době, vědí, že neexistuje jeden jediný osvědčený „recept“ na partnerské soužití muže a ženy. Většina respondentů/ek také očekává

v oblasti vztahů mezi muži a ženami, ať už v soukromé, tak i ve veřejné sféře, další změny v budoucnu a považuje je za potřebné. Na druhou stranu povědomí o tradičních ženských a mužských úlohách je stále velmi silné.

Respondenti/ky zdůrazňovali, že změna, má-li k ní dojít má být plynulá, postupná, pozvolná, nenásilná, neradikální a „rozumná“ a pokud možno „přirozená“:

*„Nevím, nedokážu si představit, jakým způsobem z toho ven. Jediné, co je, je ta **pozvolná cesta, tím rozumným směrem**. Čili během posledních 100 let se udělal ohromný pokrok a hold to půjde pomalinku dál. Zase na druhou stranu se mi nelíbí, jakým způsobem to ty ženský prosazují, ty feministický řeči...to si nemyslím, že je nejideálnější způsob, jak to změnit. Nevím, možná že je to zase jen můj hloupý názor...lidi a jejich **názory se pomalinku mění. Nijak radikálně se to asi stejně řešit nedá.**“ (6M)*

*„Ideální postavení mužů a žen ve společnosti je rovnoprávný, ale zas **rozumě rovnoprávný**. To znamená, jak jsem říkala o některých těch sférách, kde je ta **rovnoprávnost násilně aplikovaná**, tak tam bych to opravdu nechala na takovém tom **volném průběhu**, že bych to **posuzovala spíš rozumně**, jestli skutečně tam na to ten **potenciál** je. Že ženy můžou volit a být voleny, to už je dneska prosazený, což je teda zásluhou feministek, ale opravdu jsou oblasti, kde se to aplikovat nedá a dělat to jenom **uměle**, tak s tím jsou zbytečný problémy a pak mě to přijde, že je to proto, aby měl někdo o čem psát.“ (2Ž)*

*„Ideální je asi...v okamžiku, kdy by byl opravdu dostatečný počet žen, které by byly ochotné být a stát si na těch pozicích, tak aby to fungovalo rovnoprávně, i v tom smyslu 50 na 50, jako že každá druhá by byla žena. Ale nejsem si jistá, jestli třeba konkrétně u nás teď v republice jsou na to ty ženy **připravené a jestli by to šlo lámat**, protože...podle mě je to zase hodně podobné těm homosexuálům. Zase to **začíná nově**, ta společnost to **začíná přijímat**, jsou skupiny, které to berou víc, jsou skupiny, které to berou míň, ale nejde to ještě prosazovat nějakým – nebo aspoň pro mě – **lámáním přes koleno**. Ještě máme přece jenom tu smůlu, že ta **generace žen po nás třeba na tom bude zase o kousek líp.**“ (4Ž)*

Přáním respondentů/ek jako by bylo, aby se ona změna uskutečnila neviditelně a hlavně bezbolestně, „sama od sebe“.

4. Závěr

Cílem této práce bylo prozkoumat, jak dotázaní vnímají, definují a popisují své partnerské vztahy a celkové soužití mužů a žen ve společnosti. Ze získaných definic je patrné, že skutečnost lze popsat velmi různorodě. Definice, které jsem získala od respondentů a respondentek, jsou bohatší a různorodější než ty, které jsem našla v literatuře. Potvrdila se také moje teze, že nelze zcela oddělit soukromou sféru od veřejné – hovořit o jedné bez druhé, neboť tyto sféry jsou propojené a vzájemně se prolínají.

Za překvapující považuji zjištění, jak respondenti negativně vnímají pojmy jako feminismus, rovnoprávné postavení mužů a žen, rovnocenné partnerství, a domnívám se, že tato oblast je hodna dalšího zkoumání. Stojí za zamyšlení, na kolik se na negativním hodnocení prosazování politiky rovnosti podílí právě používaná terminologie. Je možné, že by změna terminologie napomohla k přívětivějšímu přijetí veřejností. Respondenti/ky sami/y používali/y pojmy jako spravedlnost, vzájemnost, spokojenost, spolupráce, součinnost.

5. Seznam literatury

- Cviková, Jana. 2005. *Žena nie tovar: komodifikácia žien v našej kultúre*. Bratislava: Aspekt.
- Fafejta, Martin. 2004. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Ve Věrovanech: Jan Piszkiwicz.
- Furger, Franz. 2003. *Etika seberealizace, osobních vztahů a politiky*. Př. Miloš Voplakal. Praha: Academia.
- Hellinger, Bert, Weber, Gunthard, Beaumont, Hunter. 2000. *Skrytá symetrie lásky: co podporuje lásku v partnerských vztazích*. Př. Jan benda. Praha: Pragma.
- Keller, Jan. 2002. *Úvod do sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Kiczková, Zuzana a kolektiv. 2006. *Pamäť žien: o skúsenosti sebeutvárania v biografických rozhovoroch*. Bratislava: Iris.
- Nagl-Docekal, Herta. 2007. *Feministická filosofie: výsledky, problémy, perspektivy*. Př. Hana Havelková. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Oakleyová, Ann. 2000. *Pohlaví, gender a společnost*. Př. Milena Poláčková. Praha: Portál.
- Oates-Indruchová, Libora. 1998. *Dívčí válka s ideologií: klasické texty angloamerického feministického myšlení*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Plaňava, Ivo. 1998. *Spolu každý sám: v manželství a rodině*. Praha: Lidové noviny.
- Poněšický, Jan. 2004. *Fenomén ženství a mužství: psychologie ženy a muže, rozdíly a vztahy*. Praha: Triton.

Renzetti, Claire, M., Curran, Daniel J. 2003. *Ženy, muži a společnost*. Př. Petr Pavlík. Praha: Karolinum.

Schwartz, Pepper.1995. *Love between equals: how peer marriage really works*. New York: The Free Press.

Sociologický ústav AV ČR. 2007. „Pravidla citací podle ISO 690.“ [online]. Sociologický časopis [cit. 16.4.2007]. Dostupné z: <<http://sreview.soc.cas.cz/upl/pokyny/pokyny.pdf>>).

Strauss, Anselm, Corbinová, Juliet. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Př. Stanislav Ježek. Boskovice: Albert.

6. Přílohy

PŘÍLOHA Č. I.: STRUKTURA ROZHOVORU

I. okruh: soukromá sféra

1. Jaký je podle vás ideální vztah mezi partnery/manželi?
2. Šli jste s tímto ideálem do tohoto osobního vztahu? / Snažíte se tento ideál naplnit i v tomto vztahu?
3. Jak byste charakterizovali vlastní vztah? –základní charakteristika, slova, která vás napadnou
4. Máte pro svůj vztah nějaký vzor? Kdo měl na vás vliv při utváření vašeho ideálu?

II. okruh: partnerský vztah

1. Co si představujete pod pojmy partnerský vztah, partnerství? Jak byste tyto pojmy definovali, jaký pro vás nesou význam?
2. V jakém případě byste vztah už nepovažovali za partnerský?
3. Je pro vás pojem partnerský vztah totéž co pojem rovnoprávný vztah?

III. okruh: veřejná sféra

1. Když slyšíte diskusi o otázce rovnoprávnosti mužů a žen, co si o tom myslíte?
2. Vidíte nějaký rozdíl mezi pojmy rovnost a rovnoprávnost?
3. Jak to vidíte s rovnoprávností mezi pohlavími ve veřejném životě: politice/vědě/zaměstnání/školství
4. Jaké je ideální/žádoucí postavení obou pohlaví ve společnosti? / Jakým pojmem byste označili ideální vzájemné postavení pohlaví ve společnosti?
5. Co si představujete pod pojmem diskriminace, domácí násilí, znásilnění

Chcete k tomu něco dodat? Napadá vás ještě něco?

PŘÍLOHA Č. II.: SEZNAM RESPONDENTŮ

RESPONDENT	VĚK	VZDĚLÁNÍ	ZAMĚSTNÁNÍ	DĚTI	RODINNÝ STAV
1M	32	SŠ	programátor vizualizace	0	ženatý
1Ž	31	SŠ	laborantka	0	vdaná
2M	31	vyučen	výškový pracovník	1 na cestě	ženatý
2Ž	24	SŠ	pokladní	1 na cestě	vdaná
3M	29	vyučen	knihkupec	0	svobodný
3Ž	25	SŠ	studentka VŠ	0	svobodná
4M	25	SŠ	student VŠ	0	svobodný
4Ž	24	SŠ	studentka VŠ	0	svobodná
5M	54	VŠ	nezaměstnaný	1	rozvedený
5Ž	25	SŠ	specialistka styku se zákazníky	0	vdaná
6M	28	VŠ	učitel	0	svobodný
6Ž	42	vyučená	pokojská	2	vdaná
7M	48	SŠ	podnikatel	2	ženatý
7Ž	62	VŠ	archeoložka	2	rozvedená
8M	48	VŠ	soukromý zemědělec	3	ženatý
8Ž	46	SŠ	v domácnosti	3	vdaná

PŘÍLOHA Č. III.: JAKÉ JSOU ŽENY, JACÍ JSOU MUŽI – Z VÝROKŮ RESPONDENTEK A RESPONDENTŮ

ŽENY

nejsou stvořeny pro těžkou fyzickou práci
nesou dvojitá břemena
více toho zvládnou
musí volit mezi rodinou a kariérou
pro některé práce se nehodí
klidnější
emotivnější
nevěcné
nedopídí se řešení
mají větší smysl – jsou biologicky dokonalejší
biologicky jsou více a déle potřeba
nemají charakter
politicky jsou důvěryhodnější než politici
pracovitější
důslednější
kreativnější
některé by měly mít zakázáno studovat VŠ
vyrovňají se mužům
většina má v sobě danou péči o rodinu
schopnější
Více toho zvládnou

MUŽI

stvořeni pro těžkou fyzickou práci
lepší ve sportu
silnější
fyzicky výkonnější
hloubavější
jednokanáloví
považují domácí práce za podřadné
cítí se být dominantní
chtějí svoji sílu dávat najevo
chtějí mít moc nad ženou
sobečtí
nezodpovědní
autoritativnější
mají lepší organizační schopnosti
mají chladnější přístup k věcem
chytřejší na technické věci
omezení
nepraktičtí

PŘÍLOHA Č. IV.: SCHEMATICKÉ ZNÁZORNĚNÍ KATEGORIÍ

